KOMMISSIONENS BESLUTNING

af 21. december 1988

vedrørende en procedure i henhold til EØF-Traktatens artikel 85

(IV/31.866, LdPE)

(Kun de engelske, franske, italienske, nederlandske, spanske og tyske udgaver er autentiske)

(89/191/EØF)

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR —

under henvisning til Traktaten om Oprettelse af Det Europæiske Økonomiske Fællesskab,

under henvisning til Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i Traktatens artikel 85 og 86 [1], senest ændret ved akten vedrørende Spanien og Portugals tiltrædelse, særlig artikel 3, stk. 1,

under henvisning til Kommissionens beslutning af 24. marts 1988 om på eget initiativ at indlede en procedure,

efter at have givet parterne lejlighed til at udtale sig vedrørende de af Kommissionen fremførte klagepunkter, jf. artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 og Kommissionens forordning nr. 99/63/EØF af 25. juli 1963 om udtalelser i henhold til artikel 19, stk. 1 og 2, i Rådets forordning nr. 17 [2],

efter høring af Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål, og

ud fra følgende betragtninger:

DEL I

SAGSFREMSTILLING

(1) Denne beslutning vedrører anvendelsen af EØF-Traktatens artikel 85 på hemmelige aftaler, der tager form af et kartel med deltagelse af næsten alle producenter, som leverer masseproduceret termoplastisk LdPE (polyethylen med lav massefylde) i Fællesskabet, og som i henhold til disse aftaler regelmæssigt har afholdt hemmelige møder med henblik på at koordinere deres kommercielle adfærd, planlægge samordnede prisinitiativer, fastsætte målpriser og/eller mindstepriser, aftale målkvoter og føre tilsyn med udviklingen i nævnte hemmelige aftaler.

[1] EFT nr. 13 af 21. 2. 1962, s. 204/62.
[2] EFT nr. 127 af 20. 8. 1963, s. 2268/63.

A. Indledning

1. *Virksomhederne*

(2) De virksomheder, som denne beslutning er rettet til, er alle førende producenter inden for den petrokemiske industri. De fleste er etableret i EF, og selv om enkelte af dem har deres hovedsæde uden for Fællesskabet, handler de alle inden for EF og har i visse tilfælde fabrikker i en eller flere medlemsstater.

Denne beslutning er rettet til følgende 17 virksomheder:

Atochem
BASF
BP
Bayer
Chemie Holding (tidligere Chemie Linz)
DOW
DSM
Enichem
Hoechst
ICI
Monsanto
Montedison
Neste OY
Orkem (tidligere CdF Chimie) [3]
Repsol Quimica (tidligere Alcudia)
Shell
Statoil

(3) Kommissionen rettede klagepunkter til yderligere én virksomhed — Exxon Chemicals International Inc (tidligere Essochem) på grund af en formodning om periferisk inddragelse i kartellet — men proceduren

[3] I september 1988 (under den mundtlige høring i denne sag) ændrede CdF Chimie navn til Orkem. I denne beslutning vil virksomheden blive omtalt med sit tidligere navn »CdF«, som er den betegnelse, der er benyttet i klagepunkterne. Andre virksomheder, som ændrede navn mellem tidspunktet for den påståede overtrædelse og procedurens indledning, blev i klagepunkterne omtalt med deres nye betegnelse: Chemie Holding og Repsol Quimica.

blev afsluttet, efter at denne virksomhed fremlagde beviser, som af Kommissionen blev betragtet som en acceptabel forklaring på dens påklagede adfærd.

2. *Produktet*

(4) LdPE — som først blev udviklet af ICI i 1936 — er et af de vigtigste masseproducerede termoplastiske polymerbasisprodukter. LdPE-industrien er en af de vigtigste aftagere af ethylen, som igen fremstilles ved omdannelse (eller krakning) af naphtha (der udvindes af råolie) til dettes enkelte bestanddele.

Næsten alle LdPE-producenter i Europa opnår deres forsyninger af ethylen fra egne integrerede krakningsanlæg, selv om kun få har forbindelser til olieraffinaderier i tidligere produktionsled.

LdPE fremstilles i pellets og kan let transporteres.

LdPE (og dets senere fremkomne, beslægtede produkt LLdPE, dvs. lineær polyethylen med lav massefylde) bearbejdes til færdigvarer, hvoraf den vigtigste er fleksibel folie, som tegner sig for ca. 70 % af forbruget i Vesteuropa Den vigtigste endelige forbruger er emballageindustrien.

3. *LdPE-markedet i Vesteuropa*

(5) LdPE omsættes på verdensplan, og det årlige globale forbrug ligger på omkring 10 mio tons, hvoraf Vesteuropa tegner sig for ca. 4 mio tons, De Forenede Stater for 3 mio tons og Japan for 1 mio tons.

Den samlede efterspørgsel i Vesteuropa i 1986 blev anslået til 3 940 000 tons, der næsten helt dækkedes af producenter etableret i Europa. Importerede varer, hovedsagelig fra nye produktionsfaciliteter i Mellemøsten, repræsenterede kun 7 % af det samlede forbrug af LdPE i Vesteuropa.

De europæiske producenter — i alt 14 virksomheder mod 22 i 1974 — eksporterede ca. 660 000 tons til oversøiske markeder.

Den anslåede produktionskapacitet i Vesteuropa i 1986 var på 4 750 000 tons, idet kapaciteten er blevet skåret ned med ca. 1 250 000 tons siden omstruktureringen af 1980. Udnyttelsesgraden i de sidste tre år lå mellem 87 % og 91 % af den »officielle« kapacitet svarende til næsten 100 % »faktisk« kapacitetsudnyttelse.

Der foregår en betydelig mellemstatslig handel med LdPE, og 50 % af handelen i Vesteuropa foregår over landegrænserne.

(6) LdPE kan betragtes som en gængs handelsvare, fordi ca. 70 til 80 % af de solgte mængder er kvaliteter, som fremstilles eller kan fremstilles af de fleste producenter. For de begrænsede mængder af specialkvaliteter er merprisen i forhold til standardkvaliteterne relativt begrænset.

Syv af LdPE-producenterne fremstiller også LLdPE, som kan erstatte LdPE til mange anvendelsesformål. Overgangen til det nyere produkt har imidlertid været langsommere i Europa end i De Forenede Stater. LLdPE tegnede sig i 1986 kun for ca. 15 % af det samlede LdPE/LLdPE-marked i Europa sammenlignet med 35 % i De Forenede Stater.

Den største LdPE-producent i Europa er i øjeblikket Enichem med en markedsandel på 12 % i 1986, efterfulgt af BP, Exxon og DOW med henholdsvis 11 %, 10 % og 9 %.

Tyskland er det største nationale marked for LdPE i EF og tegnede sig i 1986 for ca. 20 % af forbruget i Vesteuropa efterfulgt af Italien (14,3 %), Frankrig (13,6 %) og Det Forenede Kongerige (12,2 %).

4. *Overkapacitet*

(7) Kommissionen godtager, at LdPE-markedet i Europa i en stor del af den af denne beslutning omfattede periode var kendetegnet ved en strukturbestemt overkapacitet. Så at sige alle producenter led indtil 1982 betydelige tab i denne sektor.

Foruden overkapaciteten angives bl.a. følgende andre faktorer at ligge til grund for denne situation:

— det kraftige fald i efterspørgslen i 1980 og 1981 efter et rekordår i 1979;

— ustabile priser på udgangsmaterialer;

— usikre forhold som følge af etablering af produktionskapacitet i Mellemøsten.

Det godtages tillige, at de gældende priser i længere perioder var så lave, at producenterne opererede med tab. Overkapaciteten er imidlertid som følge af kapacitetsnedskæringer og lukninger af fabrikker, industriel omstrukturering og stigning i efterspørgslen siden 1984 nu i vid udstrækning blevet elimineret, og i de seneste år har branchen haft overskud.

5. *Kommissionens kontrolundersøgelser*

(8) Den første formodning om en overtrædelse opstod i slutningen af 1983 i forbindelse med en undersøgelse vedrørende et andet termoplastprodukt. Mellem den 21. november og den 6. december 1983 blev der aflagt kontrolbesøg hos ICI, DSM og Shell, i henhold til en bemyndigelse, der specifikt havde relation til en formodning om, at der bestod aftaler, som var i strid med artikel 85, vedrørende masseproduceret termoplast (PVC, polystyren, HdPE og LdPE). Kommissionen opnåede derefter, i 1984, ved beslutninger vedtaget i henhold til artikel 11, stk. 5, i forordning nr. 17 oplysninger fra DSM og ICI. I januar 1987 blev der aflagt yderligere, uanmeldte kontrolbesøg i hen-

hold til artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 17 hos Atochem, CdF, DOW, Enichem og Repsol. Senere blev der aflagt kontrolbesøg hos BASF, Bayer, BP og Exxon. Kommissionen var tillige nødt til at vedtage en række beslutninger i henhold til artikel 11, stk. 5, fordi en lang række virksomheder nægtede eller undlod at fremlægge oplysninger. I de fleste tilfælde fastholdt virksomhederne deres afslag.

B. De nærmere enkeltheder ved overtrædelsen

1. *Kartellets oprindelse*

(9) Efter den kraftige stigning i oliepriserne i 1973 og 1974 og en nedgang i industriens efterspørgsel begyndte der på det vesteuropæiske LdPE-marked at danne sig en betydelig overskydende kapacitet fra omkring andet halvår af 1974.

Det fremgår af planlægningsdokumenter og rapporter dateret september 1976, som blev fremfundet hos DSM (men hvis oprindelse er ukendt), at der blev gjort forsøg på at indføre en ordning med opdeling af markedet mellem vesteuropæiske LdPE-producenter på grundlag af en »ligelig udnyttelse« af deres respektive anlæg, men ordningen viste sig at være utilfredsstillende. Producenterne koncentrerede sig derefter indtil september 1976 i hovedsagen om samordnede »prisinitiativer«.

Prisinitiativerne var blevet planlagt på møder mellem såkaldte »Heads of State« (administrerende direktører), som tilsyneladende fandt sted i Zürich. Den indenlandske producent på hvert nationalt marked havde ansvaret for, at priserne steg, mens »importørerne« (dvs. producenter, som ikke havde LdPE-produktionsfaciliteter på det nationale marked) skulle følge efter i løbet af kort tid.

Denne ordning blev kun en begrænset succes, og derfor blev der nedsat en »arbejdsgruppe« bestående af en række producenter, der fik til opgave at udarbejde en ny plan for kontrol med produktionen og markedsandelene. Gruppen fremkom med en rapport, men der bestod stadig visse meningsforskelle, som blev henvist til behandling på et møde mellem »Heads of State« i Zürich den 17. september 1976.

(10) Formanden for arbejdsgruppen fremlagde derfor på dette møde en kompromisplan, hvori han foreslog en ny mængdekontrolordning, der skulle være fuldt effektiv den 1. april 1977. Kvoterne eller »de ideelle markedsandele« skulle baseres på de enkelte producenters »etablerede kapacitet«, en teoretisk størrelse, der opnåedes ved hjælp af en beregningsmetode med strafpoint for ny kapacitet, som blev taget i brug efter medio 1974.

Han foreslog tillige en række generelle regler for eventuelle fremtidige prisinitiativer, hvis der skulle nås til enighed om et mængdekontrolsystem. Formålet var at fastlægge en »europæisk« pris, der kun varierede lidt eller slet ikke fra land til land, men som stadig gav importører mulighed for at sælge lidt billigere end de indenlandske producenter. Det næste forslag til prisinitiativ gjaldt en minimumspris på 1,70 DM/kg, som skulle have virkning fra den 1. oktober 1976. Til rapporten var der knyttet en liste over de tilsvarende priser i de enkelte nationale valutaer.

(11) Det blev foreslået at afholde månedlige møder mellem »eksperter« med henblik på at udveksle statistikker, føre tilsyn med udviklingen og løse problemer. Det var formandens tanke, at Fides' system for udveksling af statistiske oplysninger løbende skulle benyttes som grundlag.

Fides-systemet er en statistisk service for hele branchen, som varetages af en i Zürich etableret regnskabsvirksomhed. Deltagende producenter indgiver hver måned individuelle data vedrørende deres produktion, salg og lagerbevægelser til en central, som samler oplysningerne og udgiver samlede, anonyme statistikker for det vesteuropæiske marked. På grundlag heraf kan hver producent fastslå sin egen markedsandel, men ikke sine konkurrenters. Systemet indeholder visse mekanismer til at sikre fortroligheden, men der er intet til hinder for, at konkurrenter selv udveksler oplysninger i et andet forum. De officielle Fides-totaler vil derefter, som planlagt, kunne benyttes til at efterprøve nøjagtigheden af de tal, som producenterne udvekslede.

Den planlagte »ekspert«-gruppe bestod af følgende virksomheder: ATO, BASF, Bayer eller Hoechst, CdF, Carbide-koncernen (1), DOW, DSM, ICI, Pekema og to uidentificerede »italienske« repræsentanter.

De detaljerede tabeller, der var vedlagt arbejdsgruppens rapport, og som tjente som grundlag for beregningen af producenternes »etablerede kapacitet« og angav hver producents markedsandel i de sidste tre år, viser, at så at sige hele den vesteuropæiske LdPE-industri var involveret i foretagendet. Kun Exxon og Shell synes ikke at have været inddraget i ordningen på daværende tidspunkt.

2. *Ordningen med regelmæssige møder*

(12) Flere af producenterne påstår, at forslagene af 1976 aldrig blev ført ud i livet, men dokumenterede beviser, som Kommissionen har fremskaffet, modbeviser dette.

(1) Det var dog Unifos, et 50/50% joint venture selskab, som Union Carbide og Kemanobel stiftede i 1961, der blev identificeret som deltager i møderne. Andre LdPE-producerende virksomheder, som Union Carbide ejede, blev solgt til BP i 1978, og i overensstemmelse med forordning (EØF) nr. 2988/74 blev der ikke indledt nogen procedure over for Union Carbide.

En ordning med møder på to niveauer med »chefer« eller »direktører« (udtrykket »Heads of State« synes at være blevet opgivet), hvor der blev drøftet brede strategiske spørgsmål, og med »eksperter«, der førte tilsyn med gennemførelsen i enkeltheder, var i realiteten blevet indført nøjagtig som planlagt af formanden for arbejdsgruppen.

Det vides imidlertid ikke nøjagtigt, hvornår møderne begyndte. Ifølge oplysninger, som ICI fremlagde i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 den 5. juni 1984, begyndte møderne mellem LdPE-producenterne midt i halvfjerdserne, og »sansynligvis fra og med 1979« blev der afholdt møde to gange om måneden »med deltagelse af ledende personligheder på forskellige niveauer«. Visse af virksomhederne påstår, at der ikke foreligger noget egentligt bevis for, at der blev afholdt sådanne møder før eller endog efter 1979. Der er dog ingen grund til at betvivle ICI's udtalelse om, at møderne begyndte »midt i halvfjerdserne«, selv om der ikke foreligger enkeltheder herom. »Prisinitiativerne« blev gennemført i perioden op til 1979, hvilket tyder på, at planen var sat i kraft. Det fremgår af et memorandum fremfundet hos Exxon, at ICI så tidligt som i januar 1977 forsøgte at få Exxons tilslutning til en prisforhøjelse til 1,53 DM/kg den 1. februar (den 1. oktober 1976 var prismålet på 1,70 DM/kg sandsynligvis ikke blevet nået). I Exxon-memorandummet henvises der til LdPE-producentmøder, som »tilsyneladende er blevet afholdt hyppigt i de sidste måneder i et forsøg på at finde en »mekanisme«, som kan bevirke en mærkbar prisstigning«, og på hvilke der også foregik en »brancheplanlægning med hensyn til mængder«. Yderligere »lokale møder« mellem britiske LdPE-producenter synes at være begyndt i 1976.

ICI angav i sit svar de virksomheder, som deltog i det mindste i nogle af de »internationale« møder, som værende ATO (Atochems forgænger), BASF, Bayer, BP, CdF, Danubia, DOW, DSM, Enichem, Enpetrol, ICI, Neste OY, Hoechst, Norpolefin, Montedison, Saeta og Unifos (som blev overtaget af Neste OY i 1985) (1).

Deltagerlisten er i vid udstrækning blevet bekræftet af DSM, som har angivet ATO, BASF, CdF, DOW, DSM, ICI, Montedison, Enichem, Pekema (som en del af Neste OY-koncernen siden 1978) og Saga som deltagere.

(13) »Chef«- eller »direktør«-møderne blev holdt hver måned med flere tekniske »ekspert«-møder i perioderne mellem møderne på ledelsesniveau.

I begyndelsen af 1982 synes der at være opstået et spørgsmål om, hvorvidt »ekspert«-møderne skulle fortsætte.

Det blev besluttet af »direktørerne« på mødet den 20. januar 1982, at »ekspert«-møderne skulle fortsætte, fordi de var »virkelig nyttige«. Ifølge mødenotaterne skulle eksperterne ikke kunne ændre de af direktørerne fastlagte politiske retningslinjer, men kun aftale de nærmere enkeltheder ved deres gennemførelse.

(14) Der er dog kun fremfundet to detaljerede notater vedrørende de anliggender, som blev vedtaget eller drøftet på møderne, i begge tilfælde hos Repsol under kontrolundersøgelserne i januar 1987.

Det første notat vedrører et møde på direktørniveau i Zürich den 20. januar 1982, og det andet vedrører et ekspertmøde i Milano den 10. maj 1982.

Notatet vedrørende mødet på direktørniveau den 20. januar 1982 indeholder en tidsplan for møderne på ledelsesniveau for resten af året sammen med navnene på de virksomheder, som skulle tilrettelægge de enkelte møder; her nævnes ATO, BASF, CdF, DOW, Enoxy (senere en afdeling af Enichem), ICI, Montedison, Chemie Linz, Pekema, Unifos og »de spanske producenter«. (Pekema var allerede en del af Neste OY, og Unifos blev senere optaget i Neste-koncernen.)

På »ekspert«-mødet den 10. maj 1982 var de ni deltagere ATO, BASF, CdF, DOW, Enoxy, ICI, Montepolimeri (en virksomhed i Montedison-koncernen), Repsol og Chemie Linz.

Ifølge et notat fra et møde mellem DOW og Repsol i Zürich den 30. oktober 1984 skulle otte LdPE-producenter mødes i Zürich den 13. november 1984 til, hvad der forventedes at blive »det sidste møde«, nemlig ATO, BASF (der var sat spørgsmålstegn ved denne virksomheds navn), Bayer, CdF, DOW, DSM, Enichem og Pekema. Repsol var også officielt indbudt. Det vides ikke, om mødet faktisk fandt sted som planlagt. Dokumentets betydning ligger imidlertid deri, at det — uanset om det pågældende møde blev afholdt eller ej — viser, at de nævnte producenter stadig var engageret i et vedvarende, hemmeligt samarbejde.

(15) Til trods for det klart dokumenterede bevis for deres deltagelse i møderne har næsten alle virksomhederne i det mindste indtil et sent stadium i proceduren benægtet ethvert kendskab hertil, eller de har af forskellige grunde nægtet at efterkomme Kommissionens anmodninger og beslutninger i henhold til artikel 11, stk. 5, i forordning nr. 17.

Af de virksomheder, som denne beslutning er rettet til, er kun Shell og Monsanto blevet angivet som ikke

(1) Enpetrol var Repsols moderselskab, og Saeta var en ikke længere eksisterende anden spansk producent. Danubia var på daværende tidspunkt et produktionsselskab, som blev ejet i fællesskab af Chemie Linz og BASF med hver 50 %. Norpolefin var et produktionsselskab for Saga Petroleum, som senere blev optaget i Statoil. Det forekommer besynderligt, at ICI skulle nævne to produktionsselskaber (Danubia og Norpolefin), som ikke har nogen salgsfunktion, men der foreligger i realiteten tilstrækkelige andre beviser på, at både Chemie Linz og Saga selv deltog.

havende deltaget i systemet med »internationale« møder.

Shell deltog ikke i plenarmøderne, men indrømmer, at det »lejlighedsvis« havde haft telefonisk kontakt med ICI om dets salgsmængder, og at Shells britiske salgsselskab deltog i lokale møder fra og med slutningen af 1977.

Monsanto deltog også i nationale britiske møder i lighed med BP, som også erkender at have deltaget i to »internationale« møder i 1980 og andre kontakter med konkurrenter, men det benægter, at sådanne internationale møder eller kontakter vedrørte nogen form for konkurrencestridige arrangementer.

I 1976 fandt der lokale møder sted i Det Forenede Kongerige, og deltagerne var oprindeligt ICI, Shell Chemicals (UK) Ltd, BXL (som BP overtog fra Union Carbide i 1978, og som derefter tog navneforandring til BP Chemicals Ltd) og Monsanto. Fra og med 1980 deltog sammen med de lokale producenter også importører, men disses identitet kendes ikke. Ifølge BP ophørte Monsanto med at deltage omkring 1980.

Repsol var i nær kontakt med de andre spanske producenter, herunder DOW's spanske datterselskab, og tillige med DOW's europæiske hovedkvarter i Zürich.

Den eneste anden omtale af lokale møder i dokumenterne vedrører Italien. Ifølge Repsols notat vedrørende mødet i maj 1982 i Milano, blev disse møder afholdt hver uge.

Det vides ikke på nuværende tidspunkt, om møderne er ophørt. Fagpressen omtaler stadig prisinitiativer. Størstedelen af de europæiske LdPE-producenter havde fortsat en form for hemmeligt samarbejde i november 1984, et år efter at Kommissionen indledte sine kontrolundersøgelser. Så sent som i december 1985 telefonerede en ledende personlighed i Enichem således til Exxon for alle fortælle, at »polyethylenindustrien vil forsøge at opnå 2 DM/kg fra den 1. februar, og jeg synes, I skulle vide det«. Omstændighederne omkring denne meddelelse til Exxon tyder på, at der stadig foregik en form for samordning mellem andre producenter.

3. *Mødeemnerne*

(16) Flere af producenterne påstår (uden dog at fremlægge nogen form for notater, referater eller memoranda til støtte for deres påstand), at der på møderne udelukkende blev drøftet fælles problemer af så generel karakter, at der på ingen måde kunne blive tale om konkurrencebegrænsning. Andre hævder, at det er muligt, at der fra tid til anden blev fremsat vage forslag om samordnet aktion vedrørende priser eller kvoter, men at disse forslag aldrig blev konkretiseret.

Disse argumenter gendrives klart af det dokumenterede bevis, som Kommissionen har fremfundet. Det fremgår af planlægningsdokumenterne af 1976, at møderne på ledelsesniveau, som allerede foregik på det tidspunkt, drejede sig om aftale af samordnede prisinitiativer. Formålet med de planlagte »ekspert«-møder var at føre tilsyn med udviklingen af de planer, som blev vedtaget på direktionsniveau. Selv om der ikke foreligger nogen form for referat af de møder, som senere fandt sted, må Kommissionen kunne konkludere, at deres formål og emner var dem, som omhandles i arbejdsgruppens rapporter.

I den indledende fase af undersøgelsen i 1983 og 1984 benægtede både DSM og ICI på det kraftigste, at der forelå nogen form for mødereferater, og med undtagelse af Repsol (hos hvem Kommissionen fremfandt mødenotater i januar 1987) har ingen af de virksomheder, som denne beslutning er rettet til, været i stand eller villig til at fremlægge dokumentation vedrørende møderne.

Kommissionen råder i denne sag imidlertid over mere end blot indicier vedrørende mødeemnerne. De detaljerede notater vedrørende to møder, som blev fremfundet hos Repsol, viser med al tydelighed, at møderne (a) vedrørte fastsættelse af målpriser, samordning af salgspriser, samt administration af en kvota- eller mængdekontrolordning, og (b) indgik som led i et egentligt system med møder to gange om måneden.

At møderne havde til formål at begrænse konkurrencen bekræftes af et dokument af 4. juli 1983, som blev fremfundet hos DSM, og som vedrører prisfastsættelsen på »chef«-møderne i 1983, samt af et ICI-dokument, der omtaler et møde i Paris i august 1982 og fastsættelse af en ny målpris for LdPE.

(17) Det kan derfor på grundlag af de dokumenterede bevis fastslås, at »chef«-møderne, og »ekspert«-møderne drejede sig om:

a) forhandling af årlige salgsmål eller -kvoter for hver producent;

b) fastsættelse af »målpriser«, dvs. det niveau, til hvilket producenterne skulle forsøge at hæve priserne gennem et samordnet »prisinitiativ« med en prisliste i hver enkelt national valuta;

c) vedtagelse af foranstaltninger til støtte af gennemførelsen af de samordnede prisinitiativer;

d) tilsyn med anvendelsen af kvotaordningen og andre mængdekontrolordninger samt udviklingen i de vedtagne prisinitiativer.

4. *Kvoteordninger*

(18) Formanden for arbejdsgruppen havde i september 1976 foreslået en kompromisordning for mængdekontrol, hvorefter markedet skulle opdeles i forhold til de enkelte producenters »etablerede kapacitet«, som blev beregnet ved fradrag af 25 %, 50 % eller 75 % ny kapacitet, som var tilkommet på forskellige tidspunkter efter midten af 1974. Det var tilsyneladende de virksomheder, der havde etableret denne nye kapacitet, som fik ansvaret for overkapacitetsproblemet.

Ifølge både DSM's og ICI's oprindelige svar på 1984-beslutningerne i henhold til artikel 11 var der blot tale om et forslag, som aldrig blev gennemført.

(19) Af dokumenter, som senere blev fremfundet hos Repsol (og som sandsynligvis hidrører fra ICI) fremgår det imidlertid, at der var blevet aftalt salgsmål for 1980 ved hjælp af en formel baseret på den »etablerede kapacitet«, en idé, som fandtes i det oprindelige forslag af 1976. Der blev tildelt salgsmål, i hvilke der var taget hensyn til nyligt tilført kapacitet efter en »aftalt formel«, men enhver kvotaforhøjelse på grund af ny kapacitet blev afpasset i nedadgående retning under hensyn til prognoserne for markedsvæksten.

For 1981 blev det som følge af den ringe efterspørgsel foreslået at foretage en ændring af målene beregnet efter de »vedtagne procedurer«. Ifølge denne formel ville »målene« sammenlagt komme til at udgøre 4,27 mio tons. Den samlede efterspørgsel forventedes imidlertid kun at blive 3,65 mio tons i 1981. Selv om der tilsyneladende (ifølge et dokument fremfundet hos ICI) i april 1981 endnu ikke var opnået nogen endelig aftale om årets kvoter, foregik der tydeligvis en form for mængdekontrol og indberetning af mængder ved udgangen af året med angivelse af såvel en månedlig som en årlig kvote og prognoser for hver producents månedlige salg (notater fra direktørmødet den 20. januar 1982). I løbet af 1981 blev der tillige fremsat et forslag til en »kompensations«-ordning til at sanktionere producenter, som havde overskredet deres månedlige tildeling; men det er tvivlsomt, om den nogen sinde blev iværksat. Hos Repsol fremfandt Kommissionen endvidere dokumenter, hvori der omtales et forslag af 1982 til en »fredsformel« med forslag til procentvise kvoter for hver producent sammenholdt med de faktiske salg i 1981 [1].

I 1982 blev der igen anvendt en form for kvotaordning. Det hedder i notaterne fra direktørernes møde den 20. januar 1982, at »de månedlige kvoter som sædvanlig vil blive tildelt med forbehold af en sikkerhedsmargen på (for øjeblikket) 10 % (oversættelse fra den originale spanske tekst). (Margenen på 10 % var sandsynligvis et kompromis som følge af visse uoverensstemmelser om en endelig kvotaordning). På det senere »ekspert«-møde den 10. maj udvekslede de ni deltagere enkeltheder om deres anslåede salg i de to foregående måneder. Deres samlede salg blev sammenlignet med Fides-totalen. Formålet med denne informationsudveksling var tydeligt en form for mængdekontrol.

At der bestod en mængdekontrolordning i 1984 fremgår af et dokument fremfundet hos CdF, hvori der foretages (i) en sammenligning af de enkelte producenters faktiske salg i januar/oktober 1984 med samme periode i 1983 og (ii) en sammenholdelse af totalerne med Fides' globale statistikker for den pågældende periode. (Sammenligningen med Fides-totalerne må anses for at være en efterprøvning af nøjagtigheden af de af producenterne opgivne salgstal og leder tanken hen på 1976-planlægningsdokumentets omtale af, at Fides skulle benyttes »i verifikationsøjemed«. CdF hævder, at det ikke er i stand til at identificere dokumentets herkomst eller give andre oplysninger herom.

5. *Målpriser*

(20) En af opgaverne for deltagerne på producentmøderne var at fastsætte en målpris for LdPE og at planlægge en samordnet indsats eller et »initiativ«, som skulle sikre, at dette prisniveau blev indført på et givet tidspunkt. De prisinitiativer, der var søgt gennemført før september 1976, havde kun til dels haft et heldigt udfald, og med de nye forslag søgte man at styrke den bestående ordning ved at kombinere periodiske prisinitiativer med en løbende mængdekontrol.

Af den dokumentation, som Kommissionen har tilvejebragt, fremgår det, at »cheferne« vedtog strategien for fremtidige prisinitiativer og overlod til LdPE-produktcheferne at fastlægge de nærmere enkeltheder på »ekspert«-møderne.

(21) Det fremgår således Repsols notat vedrørende »ekspert«-mødet i Milano den 10. maj 1982, at målet for juni oprindeligt var blevet fastsat til 2,00 DM/kg, men at DOW havde foreslået en forhøjelse til 2,05 DM/kg som følge af en prisforhøjelse for ethylenen. På dette møde udvekslede deltagerne først skøn vedrørende deres respektive leverancer i de foregående to måneder, og aflagde derefter rapport om den generelle pristendens på de nationale markeder samt om de forskellige priser, som hver producent anvendte.

[1] Spanien blev tilsyneladende betragtet som et »særtilfælde« i forbindelse med kvotasystemet. Der henvises i dokumenterne til en »in-out« aftale for Spanien i forbindelse med kvoterne, men der findes ingen yderligere enkeltheder herom.

Dokumentet af 4. juli 1983, som blev fremfundet hos DSM, giver et lignende indblik i, hvorledes prisinitiativerne blev planlagt. På det seneste »chef«-møde (den 15. juni i Helsinki) var det fastsat et prisniveau på 2,00—2,05 DM (1) for september 1983, medens august-priserne forblev på juli-niveauet. I DSM-notatet gøres der rede for efterfølgende kontakter med BASF, og det foreslås, at DSM skal støtte det forslag, som BASF sandsynligvis ville fremkomme med på »chef«-mødet i juli 1983, om, at prisinitiativet fremskyndes til 1. august i stedet for 1. september.

Af planlægningsdokumentet af 1976 og mødenotaterne, som blev fremfundet hos Alcudia, fremgår det, at prisen i DM blev benyttet som det »europæiske« mål, medens den tilsvarende pris blev omregnet for hvert nationalt marked i den pågældende valuta.

(22) Kommissionen anmodede i denne sag virksomhederne om at fremlægge al dokumentation vedrørende interne prismål, prislister prisinstrukser til nationale salgskontorer. I de fleste tilfælde hævdede virksomhederne enten, at al sådan dokumentation rutinemæssigt var blevet destrueret, eller at den aldrig havde eksisteret, eftersom alle prisinstrukser blev givet telefonisk. Andre hævdede, at alle prisbeslutninger blev truffet fra sag til sag afhængigt af kunden, og at der aldrig var blevet lagt nogen samlet politik herfor. Kommissionen kan ikke acceptere, at disse virksomheder i en så prisfølsom sektor ikke skulle have specifikke prismål, eller at der ikke skulle være opbevaret skriftlig dokumentation, særlig i betragtning af, at de få virksomheder, som blev besøgt i november 1983, havde en meget komplet dokumentation.

Det har derfor ikke været muligt at sammenligne alle producenternes interne prismål med kendte målpriser eller indbyrdes.

(23) Kommissionen har dog til trods for, at flertallet af producenterne ikke er i besiddelse af dokumentation vedrørende deres prismål, været i stand til at identificere over tolv pris-»initiativer« for LdPE i branchen i den af denne beslutning omfattede periode. Nærmere enkeltheder gives i tabel 1.

Der berettes med regelmæssige mellemrum i fagpressen om periodiske »initiativer«, som træffes af erhvervet med henblik på at hæve den europæiske pris til et særligt »mål«-niveau. Der redegøres samtidig for de herskende markedsvilkår, og der opgives så at sige altid et nyt »målpris«-niveau og tidspunktet, hvor forhøjelsen får virkning.

Fagpressens omtale af et givet prisfremstød eller pris-»initiativ« stemmer overens med oplysninger i dokumenter fra de producenter, for hvem der foreligger prisdokumentation, om, at branchen havde fastsat et særligt »mål«, og at der var planlagt en samordnet indsats for at nå dette.

(24) Kommissionen har imidlertid været i stand til at fremskaffe prisdokumentation for den relevante periode fra flere virksomheder, særlig ICI og DSM for perioden forud for 1983, og i mindre udstrækning også DOW.

Alle disse tre producenter deltog i de internationale »chef«-møder og »ekspert«-møder.

De tre producenters interne prislister antyder i sig selv stærkt, at der var et hemmeligt samarbejde, selv hvor man ikke ved, om de deltog i møderne. Prisdokumentationen viser et sæt af identiske listepriser, som blev indført med virkning fra samme tidspunkt. I flere tilfælde er ICI's, DSM's og DOW's prislister — for kunder i kategori »a« og »b« i de enkelte nationale valutaer — identiske, ikke blot med hensyn til de faktiske priser, men også til prisernes nøjagtige rækkefølge.

Disse identiske prislister står tidsmæssigt i nær forbindelse med de kendte tidspunkter for mødernes afholdelse, og i visse tilfælde (f.eks. DSM's notat af 4. juli 1983) består der en udtrykkelig forbindelse mellem møderne og indførelsen af nye listepriser.

Kommissionen er på grund af en så at sige total mangel på prisdokumentation fra producenterne ikke i stand til at påvise, at de alle samtidig indførte identiske prislister eller anvendte »europæiske« målpriser i DM. Der kan dog påvises en klar forbindelse mellem de samordnede prisinitiativer og den mødeordning, som næsten alle deltog i.

(25) Virksomhederne nægter ikke, at der forekom prisinitiativer omfattende hele branchen. De fleste hævder dog, at sådanne initiativer ikke var en følge af samordnet praksis, men en spontan og uafhængig reaktion på prisførerskab på et oligopolistisk marked. De henfører den parallelle prisadfærd til den økonomiske teori om »barometrisk prisførerskab«, hvor en af de større producenter fastsætter en pris, som nogenlunde svarer til den pris, der under alle omstændigheder ville opstå under forhold med fuld konkurrence, og som derefter følges af de andre uden nogen form for ulovlig kontakt mellem dem.

Hvis Kommissionen skulle godtage sådanne argumenter, ville den være nødt til at se bort fra en lang række dokumenterede beviser vedrørende (i) formålet med »chef«- og »ekspert«-møderne, som angivet i planlægningsdokumenterne af 1976, (ii) det deltaljerede notat vedrørende møderne, som blev fremfundet hos Repsol,

(1) Målene er for kunder i henholdsvis kategori »a« og »b«.

samt DSM-notatet af 4. juli 1983, (iii) deltagelsen i disse møder af næsten alle LdPE-producenter, (iv) de identiske prislister, som blev fremfundet hos flere producenter, samt (v) ordlyden af producenternes interne rapporter, som stærkt antyder, at prisinitiativerne udgjorde en del af en samordnet plan.

I betragtning af, at de deltog i møderne, er det tom snak, når producenterne påstår (som nogle af dem gør), at de hørte om forestående prisinitiativer gennem fagpressen og uden påvirkning udefra besluttede at støtte dem.

6. *Prisinitiativer*

(26) Prisdokumentation i særdeleshed fra DSM, DOW og ICI opviser et mønster af samtidige og identiske stigninger i »liste«-priserne, hver gang der træffes prisinitiativer. De lokale salgskontorer fik strengt påbud om hverken at sælge under listepriserne eller tillade en »overførsel« af ordrer til gamle priser fra en måned til den næste. Kunders forsøg på at foretage massive indkøb forud for et forventet prisinitiativ, skulle modarbejdes. Mængdebegrænsningsordningerne skulle anvendes til at bakke initiativerne op.

Kommissionen er dog klar over, at de samordnede prisinitiativer inden for LdPE til trods for producenternes bestræbelser på at sikre en fælles prisdisciplin ofte blev en blandet succes og i visse tilfælde endog betragtedes som en fuldstændig fiasko.

Forskellige faktorer ville kunne forklare forskellen mellem »listepriserne« og de gældende »markedspriser«. I visse tilfælde foretog kunderne massive forhåndsindkøb til gammel pris, når der forventedes eller blev bebudet prisinitiativer. Visse af producenterne kan have været langsomme til at anvende de nye prislister på bestemte nationale markeder; andre kan have tilbudt særrabatter eller -nedslag til udvalgte kunder; andre igen kan have forsøgt at følge en mellemvej mellem en forhøjelse af priserne til målniveauet og bevarelse af deres markedsandel; lave priser på et nationalt marked kan også have haft en negativ indvirkning på et tilstødende marked; særlig i 1981 skabte et kraftigt fald i efterspørgslen vanskeligheder for en samordnet prisfastsættelse.

Det er også korrekt, at visse af de producenter, som deltog i møderne, blev betegnet som »aggressive« på visse markeder af andre producenter, som betragtede sig selv som stærke støtter af prisinitiativer og var rede til at miste salg for at gennemtvinge en forhøjelse. (Prisunderbydning kan have været emne for drøftelser på ekspertmøderne, som det fremgår af Repsols notat vedrørende mødet i Milano).

(27) Initiativerne bevirkede under alle omstændigheder for de flestes vedkommende en prisforhøjelse, som det fremgår af tabel 2. Kunderne havde sædvanligvis at gøre med en kendt »vejledende pris« eller »referencepris« på markedet. De enkelte kunder kunne ganske vist opnå særvilkår eller rabatter, men fastsættelse af en given pris som et mål, bevirkede uvægerligt, at kundernes forhandlingsmuligheder indskrænkedes.

C. Beviset for kartellets bestående og de enkelte producenters deltagelse heri

1. *Det »centrale« bevis for kartellets bestående*

(28) Det følger af selve arten af den overtrædelse, som er genstand for nærværende sag, at en beslutning i vid udstrækning må baseres på indicier. De forhold, som udgør en overtrædelse af artikel 85, vil i det mindste til dels skulle bevises ved logisk ræsonnement på grundlag af andre fastslåede kendsgerninger.

I nærværende sag har Kommissionen ud over indicierne dog også fremskaffet en betydelig mængde direkte dokumenterede bevisligheder vedrørende de pågældende kendsgerninger.

Spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger en overtrædelse af artikel 85, skal bl.a. besvares på grundlag af:

a) det forslag, som er beskrevet i arbejdsgruppens dokumenter af 1976 til en ny prisfastsættelses- og mængdekontrolordning, som skulle administreres på regelmæssige møder på to niveauer;

b) eksistensen af et mødesystem, som i hovedsagen svarede til den skitserede plan;

c) formålet med og mødeemnerne for flere af disse møder, som det fremgår af den hos Repsol, DSM og ICI fremfundne dokumentation;

d) beviset for, at de virksomheder, til hvilke denne beslutning er rettet, deltog i disse møder;

e) dokumentation vedrørende markedsopdelings- og mængdekontrolordninger af netop den type, som var nævnt i planlægningsdokumenterne af 1976;

f) fænomenet med ensartede prisforhøjelser i den periode, hvor virksomhederne mødtes med regelmæssige mellemrum.

(29) Virksomhederne har under den administrative procedure forsøgt at behandle de enkelte beviselementer isoleret fra resten; de hævder (f.eks.), at der ikke

foreligger noget bevis for, at planen af 1976 nogen sinde blev gennemført, at det ikke er bevist, at møderne blev afholdt med henblik på hemmelige drøftelser, at der ikke er påvist nogen forbindelse mellem »prisinitiativer« og møderne. Der blev fremsat påståede plausible hypoteser vedrørende hvert beviselement, der (hævdes det) beviser, at der ikke bestod noget kartel, eller at den pågældende producent ikke havde deltaget heri. I de fleste tilfælde støttes virksomhedernes argumenter i forbindelse med et givet dokument ikke af selve dokumentets udtrykkelige ordlyd.

Kommissionen skønner, at de forskellige direkte beviselementer og indicier i nærværende sag skal betragtes under ét. Navnlig kan ordningen med regelmæssige møder ikke udskilles af den helhedsplan, som blev foreslået i 1976; prisinitiativerne kan heller ikke siges ikke at have nogen forbindelse med møderne; de relativet få møder, for hvilke der foreligger dokumentation, må betragtes som værende typiske eksempler på de andre regelmæssige møder. Set på denne baggrund underbygger det ene beviselement det andet med hensyn til kendsgerningerne i denne sag og fører til den konklusion, at der fandtes et markedsopdelings- og prisfastsættelseskartel i LdPE-sektoren.

2. *De enkelte producenters deltagelse*

(30) Det »centrale« bevis for kartellets bestående findes i planlægningsdokumenterne af 1976, i bevisligheder-ne vedrørende systemet med afholdelse af regelmæssige møder mellem virksomheder, der angiveligt er konkurrenter, samt i dokumenterne vedrørende kvota- og kompensationsordningerne.

Hvad angår bevisets praktiske beskaffenhed, skønner Kommissionen, at det ud over at påvise kartellets eksistens med oplagte beviser også er nødvendigt at bevise, at hver af de virksomheder, der mistænkes for at have deltaget i kartellet, har været tilsluttet den fælles ordning. Dette betyder imidlertid ikke, at der skal foreligge dokumenteret bevis for, at de enkelte deltagere deltog i alle aspekter af overtrædelsen. Det er højst usandsynligt, at et dokumenteret bevis i en sag af denne art skulle kunne genfindes hos hver af deltagerne. Det er heller ikke nødvendigvis tilfældet, at alle deltagerne i kartellet angives ved navns nævnelse i hvert dokumenteret bevis. I nærværende sag har det på grund af manglende prisdokumentation ikke været muligt at bevise hver enkelt producents faktiske deltagelse i samordnede prisinitiativer. Kommissionen har derfor for hver enkelt deltager, om hvem der består en mistanke, taget stilling til, om der foreligger et tilstrækkelig pålideligt bevis til at påvise tilhørsforholdet til kartellet som helhed snarere end bevis for deltagelsen i alle former for dets virksomhed.

I nærværende sag fremgår det ikke blot af det »centrale« bevis, at der bestod en fælles ordning, men det identificerer tillige så at sige alle deltagerne i kartellet. Næsten alle virksomhederne er angivet ved navn i arbejdsgruppens dokumenter af 1976, og DSM og ICI har identificeret flertallet af dem, som deltog i møderne. Beviset bekræftes af de dokumenter, der blev fremfundet som led i undersøgelserne i 1987, særlig hos Repsol. Flertallet af producenterne — Atochem, BASF, Bayer, CdF, Chemie Linz, (nu Chemie Holding), DOW, DSM, Enichem (eller Enoxy), ICI, Montedison, Repsol selv, Pekema og Unifos (de to sidstnævnte nu sammensluttet i Neste OY) — er impliceret i systemet med regelmæssige møder. Andre — BP, Hoechst, Monsanto, Shell og Saga (senere Statoil) — identificeres i dokumenterne vedrørende kvoter på en måde, som sammen med andre bevisligheder [1] tilkendegiver, at de var inddraget i ordningen, om end i visse tilfælde i mindre grad end andre producenter.

(31) Skønt et kartel set ud fra artikel 85 er en sammenslutning af virksomheder, som forfølger et fælles ulovligt mål, hvor overtrædelsen i hovedsagen har form af et fællesforetagende, i hvilket virksomhederne må bære hver sin del af ansvaret, har Kommissionen også set nærmere på den rolle, som de enkelte producenter har spillet, og beviset for de enkeltes deltagelse i kartellet. Udtømmende enkeltheder i denne forbindelse blev forelagt de enkelte producenter som led i den administrative procedure.

Producenterne kan klassificeres i to store kategorier: de, som deltog i kartelmøderne, og de, som kun spillede en periferisk rolle.

Atochem, BASF, Bayer, CdF, Chemie Linz (nu Chemie Holding), DOW, DSM, Enichem, Hoechst, ICI, Montedison, Pekema og Unifos (nu sammensluttet i Neste OY), Repsol og Saga (nu Statoil) falder ind under den første kategori. De deltog alle i plenarmøderne. Bortset fra Chemie Linz, Repsol og Saga blev de alle foreslået som medlemmer af »ekspert«-gruppen i 1976. Det har ikke været muligt nøjagtigt at fastslå, hvor regelmæssigt producenterne deltog i møderne, fordi virksomhederne har nægtet at give de fornødne oplysninger.

I betragtning af, at kartellet fungerede i flere år, er det under alle omstændigheder ikke af praktisk betyd-

[1] BP og Shell indrømmer begge at have deltaget regelmæssigt i de lokale møder i Det Forenede Kongerige. Monsanto angives også som deltager i disse lokale møder. Hoechst afviser på sin side ikke at have deltaget i plenarmøderne, og Statoil hverken indrømmer eller benægter, at Saga — der af DSM er angivet som en sandsynlig deltager i møderne — deltog i sådanne møder.

ning, om nogle medlemmer ikke var til stede ved visse møder eller deltog mindre hyppigt end andre.

DSM hævder f.eks, at det ikke deltog i møder mellem begyndelsen af 1981 og midten af 1983, men det fremgår såvel af kvotadokumentationen som af dets egne prisinstrukser, at det må have været fuldt aktivt i kartellet i denne periode.

Atochem, Bayer, CdF, DOW, DSM, Enichem, Pekema og sandsynligvis også BASF planlagde stadig møder så sent som i november 1984. Repsol — som var i kontakt med DOW — blev også indbudt. Eftersom Montedison og Hoechst på daværende tidspunkt havde afhændet deres LdPE-aktiviteter, og ICI's LdPE-forretninger i Det Forenede Kongerige var blevet overdraget til BP, var størstedelen af branchen fortsat involveret i hemmeligt samarbejde. Blandt de vesteuropæiske producenter skulle kun BP, Chemie Linz, ICI, Shell og Statoil ikke deltage i mødet den 13. november, og af disse virksomheder synes kun BP ikke fortsat at have været involveret i en eller anden form for informationsudveksling (i CdF-dokumentet med sammenligningen af salget i 1983 og 1984 er der ud for BP og Exxon angivet et »E«, som sandsynligvis betyder »estimated« (anslået) [1].

Den omstændighed, at der hos de fleste virksomheder, som første gang blev kontaktet i 1987, praktisk taget ikke blev fremfundet nogen intern prisdokumentation, fritager dem ikke for deres ansvar for dette aspekt af kartellets drift. Kommissionen kan ikke godtage, at disse producenter skulle have kunnet drive forretning med dette prisfølsomme produkt uden nogen intern styring af deres prispolitik. Omfanget af de enkelte deltageres ansvar afhænger imidlertid ikke af de dokumenter, som — tilfældigt eller af andre grunde — foreligger hos virksomheden, men snarere af deres deltagelse i kartellet som helhed betragtet. De foreliggende notater fra møder, som de deltog i, viser, at møderne i vid udstrækning drejede sig om hemmeligt prissamarbejde, og den mængdekontrolordning, som næsten alle producenterne tydeligvis var impliceret i, kan ikke udskilles fra prisinitiativerne.

(32) Tilfældet med BP, Shell og Monsanto kræver en særlig undersøgelse. Deres inddragelse i kartellet kan kun betragtes som en delvis deltagelse. Spørgsmålet er, om dette engagement er tilstrækkeligt til at inddrage dem i overtrædelsen, om end som deltagere af mindre betydning.

Det er klart, at alene viden om kartellets bestående ikke kan betragtes som inddragelse i overtrædelsen. Hvis en virksomhed på den anden side står i direkte eller indirekte kontakt med kartellet og knytter forbindelse til det ulovlige foretagende, kan den stadig anses for at have deltaget i en samordnet praksis, selvom den ikke spiller nogen større rolle i kartellet som helhed.

BP, Shell og Monsanto blev alle tildelt kvoter i 1981 og er tillige nævnt i forbindelse med »fredsformlen« fra 1982. De hævder, at tildelingen til hver af dem af en kvote ikke betyder, at de nødvendigvis var impliceret i selve systemet. Producenter, som opstiller et kvotasystem, må (påstår de) tage hensyn til udenforstående forventede salg, for at systemet kan fungere. Selvom de ikke foretog månedlige indberetninger, er det dog tydeligt, at deres faktiske salg i 1981 blev meddelt kartellet med rimelig nøjagtighed.

Det antydes i dokumenter fra såvel BP og Shell, at disse to producenter var bekendt med forestående prisinitiativer fra branchens side og planlagde deres egen politik på dette grundlag. Enhver prisparallelisme skyldes ifølge disse virksomheder nødvendigheden af at følge markedet. De hævder, at deres kendskab til prisinitiativer planlagt af andre udelukkende stammede fra lovlig »markedsefterretning« eller fra offentliggjorte kilder.

(33) Da der ikke foreligger noget bevis for, at de tre virksomheder deltog i møder eller andre kontakter, kunne Kommissionen have ladet tvivlen komme dem til gode.

Det forbliver dog en kendsgerning, at BP, Shell (UK) Ltd og Monsanto alle deltog i regelmæssige lokale møder i Det Forenede Kongerige. BP og Shell har selv indrømmet, at »markedslederen« (dvs. ICI) på disse møder meddelte de andre deltagere sine planlagte prisforhøjelser i den åbenlyse hensigt at få dem til at følge trop.

I BP's tilfælde er det unødvendigt at afklare spørgsmålet om, hvorvidt det overhovedet tog del i kartellets plenarmøder i betragtning af, at det har indrømmet at have deltaget i lokale møder i Det Forenede Kongerige fra 1978 til 1982. Uanset BP's holdning til kvotesystemet (ICI antog, at det ikke ville gå med i kompensationsordningen), foreligger der bevis for, at det fra tid til anden havde forhåndsviden om prisinitiativer og »støttede« dem. Dette bekræftes af, at der hyppigt forekommer sammenfald mellem BP's egne »listepriser« og de kendte målpriser i perioder, for hvilke der foreligger tilstrækkelig dokumentation til at muliggøre en sammenligning. I betragtning af BP's deltagelse i de lokale møder kan Kommissionen ikke godtage, at det opnåede kendskab til kartellets hensigter udelukkende stammer fra lovlige kilder.

Shell deltog ikke i plenarmøderne, men indrømmer dog, at det lejlighedsvis var i telefonisk kontakt med ICI, som søgte at få bekræftet »skøn« over Shell-virksomhederns salg på det europæiske marked.

[1] Dette synes at bekræfte BP's påstand om, at det fra og med slutningen af 1983 foretog en intern revision af alle kontakter med konkurrenter for at undgå problemer med konkurrencereglerne.

Shell hævder, at det ikke gav »præcise oplysninger«, men (i modsætning til Exxon) afviste det ikke ICI's henvendelser, og de oplysninger, det gav, må have lettet kartellets arbejde i forbindelse med mængdekontrollen.

Shells engagement kan således betragtes som samarbejde med kartellet. Dets telefoniske kontakter med ICI samt Shells britiske operative selskabs deltagelse i lokale møder må mindst betragtes som en tovejs-informationsudveksling til gensidig fordel for Shell og kartellets medlemmer. Shell blev underrettet om planlagte prisinitiativer og kunne således afpasse sin egen adfærd derefter, og kartellet blev underrettet om Shells salg med henblik på administrationen af mængdekontrolordningerne.

Der foreligger ikke noget dokumenteret bevis vedrørende Monsantos handels- eller prispolitik, men dets deltagelse i lokale møder, hvor ICI i det mindste underrettede de andre om sine planlagte priser, er sammen med dokumenter, hvoraf det fremgår, at Monsanto (om end kun til dels) var engageret i kvotaordningen, tilstrækkeligt til at inddrage det i overtrædelsen.

D. Procedurespørgsmål

(34) Under den administrative procedure hævdede flere virksomheder, at Kommissionen havde tilsidesat deres ret til forsvar ved at nægte dem fuldstændig adgang til aktindsigt.

Kommissionens holdning til dette spørgsmål forklaredes i den følgeskrivelse, som blev udsendt sammen med meddelelsen af klagepunkter til alle af sagen berørte virksomheder, som hver især modtog al fornøden dokumentation til støtte for de i klagepunkterne fremsatte påstande sammen med samtlige svar afgivet i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17. Kommissionen har også fremlagt en fortegnelse over sagens akter med angivelse af, hvilke de enkelte virksomheder ville kunne få adgang til, hvis de måtte ønske dette; det blev dog påpeget, at ingen virksomhed af fortrolighedsårsager ville få adgang til interne kommercielle dokumenter, som var indhentet hos konkurrenter i henhold til artikel 11 og 14 i forordning nr. 17, med undtagelse af de dokumenter, der var vedlagt meddelelsen af klagepunkter. Kommissionen stillede derefter på eget initiativ sådanne yderligere dokumenter til rådighed for de enkelte virksomheder, som kunne være dem til nytte i deres forsvar.

Efter udløbet af fristen for besvarelse af klagepunkterne rettede flertallet af virksomhederne i fællesskab en henvendelse til Kommissionen og anmodede — efter gensidigt frafald af kravet om fortrolighed — om tilladelse til at besigtige de dokumenter, som Kommissionen havde modtaget fra de andre deltagere. Kommissionen meddelte omgående disse virksomheder, at de hver især havde eksemplarer af de dokumenter, som de havde indsendt til Kommissionen, og at den, såfremt de skønnede, at en gensidig åbenhed tjente noget nyttigt formål, ikke havde indvendinger mod en sådan indbyrdes udveksling af dokumenter.

Det skal påpeges, at der ved virksomheders frafald af kravet om fortrolighed omkring deres interne forretningsdokumenter skal tages hensyn til offentlighedens interesse i, at konkurrenter ikke informeres om hinandens kommercielle aktiviteter og hensigter på en sådan måde, at konkurrencen mellem dem begrænses.

Såfremt der i Kommissionens akter eksisterede noget dokument, som ikke alle virksomhederne havde haft adgang til, og som kunne have kastet tvivl over de af Kommissionen fremførte klagepunkter, ville den virksomhed, som et sådant dokument hidrørte fra, utvivlsomt have gjort opmærksom herpå under den administrative procedure. Ingen sådanne dokumenter blev fremlagt.

Domstolen har ved adskillige lejligheder udtalt (f.eks. i dom af 17. januar 1984 i forenede sager 43 og 63/82 VBVB og VBBB mod Kommissionen (Sml. 1984, s. 19)), at der ingen bestemmelser findes, der pålægger Kommissionen at gøre virksomhederne bekendt med samtlige sagsakter. Retten til forsvar er fuldt ud tilgodeset, hvis virksomhederne har haft lejlighed til at tilkendegive deres synspunkter vedrørende de dokumenter, som Kommissionen har anvendt til at tilvejebringe de resultater, som ligger til grund for dens senere beslutning. I det omfang, Kommissionen i en beslutning baserer sine konklusioner på dokumenter, som parterne ikke er bekendt med, kan en sådan beslutning ophæves. Kommissionen er i nærværende sag gået endnu videre end krævet af Domstolen og har gjort virksomhederne bekendt ikke blot med den til grund for påstandene i meddelelsen af klagepunkter liggende dokumentation, men har også givet dem adgang til dokumenter (hidrørende fra forskellige af dem), som ikke var omtalt i meddelelsen af klagepunkterne, men som blev anset for eventuelt at kunne være nyttige for virksomhederne i deres forsvar. Virksomhederne har benyttet disse dokumenter, og de er i fuldt omfang taget i betragtning i denne beslutning.

DEL II

RETLIG VURDERING

A. Artikel 85

1. *Artikel 85, stk. 1*

(35) I henhold til EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, er aftaler mellem virksomheder og alle former for samordnet praksis, der kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden

for fællesmarkedet, uforenelige med fællesmarkedet og forbudt, navnlig sådanne, som består i direkte eller indirekte fastsættelse af købs- eller salgspriser eller af andre forretningsbetingelser og i opdeling af markeder eller forsyningskilder.

2. *Aftalernes art og struktur*

(36) Fra i det mindste 1976 har næsten alle de LdPE-producenter, som forsyner markedet i EF, deltaget i et kompleks af hemmelige ordninger, aftaler og foranstaltninger på grundlag af en fælles plan og udarbejdet som led i et system med regelmæssige møder.

Møderne vedrørte arrangementer, som begrænsede konkurrencen på LdPE-markedet, herunder:

— fastsættelse af målpriser,

— retningslinjer for samordnede »prisinitiativer«, der sigtede på at hæve prisen til de aftalte »mål«,

— opdeling af det vesteuropæiske marked på grundlag af »ideelle« markedsandele eller målkvoter,

— udveksling af detaljerede oplysninger om de enkeltes markedsaktiviteter med henblik på at lette samordningen af deres kommercielle adfærd.

(37) Det er ikke, for at en begrænsning kan betragtes som en »aftale« efter artikel 85 nødvendigt, at parterne betragter den som lovligt bindende. I et hemmeligt kartel, hvor parterne er helt klar over, at deres adfærd er ulovlig, kan de selvsagt ikke forventes at give deres hemmelige arrangementer karakter af en bindende aftale. Der foreligger en »aftale« efter artikel 85, når parterne når til almindelig enighed om en plan, der begrænser eller kan begrænse deres kommercielle handlefrihed derved, at der fastlægges retningslinjer for fælles optræden på markedet eller afståelse fra at optræde på markedet. Det kræves ikke, at der skal være fastsat fuldbyrdelsesforanstaltninger af den art, der findes i civilretlige kontrakter. Det er heller ikke nødvendigt, at en sådan aftale, er skriftlig.

I nærværende sag har LdPE-producenternes vedvarende konkurrencestridige arrangementer over en årrække på grundlag af deres hovedkendetegn tydeligvis deres oprindelse i det forslag, som blev fremsat i 1980, og hvis gennemførelse i praksis de udgør.

Kommissionen skønner derfor, at det kompleks af ordninger og arrangementer, som producenterne har vedtaget, udgør én enkelt, varig »aftale«, som er forbudt i henhold til artikel 85, stk. 1.

(38) Som led i denne overordnede plan planlagde producenterne fra tid til anden forskellige prisinitiativer, og ordningen med årlige kvoter kan også være blevet revideret i takt med ændringer i branchen. En given producent eller gruppe af producenter kan i relation til det ene eller det andet aspekt af aftalerne fra tid til anden have haft forbehold eller været utilfreds med visse specifikke punkter. I visse anliggender — særlig vedrørende kvoterne — er der eventuelt indgået kompromiser. Det hemmelige arrangement skal dog ikke så meget betragtes som en række diskrete aftaler, men som gennemførelsen af en bred varig aftale med samme deltagere, samme procedure og samme fælles mål, nemlig at etablere en ordning for mængdekontrol og at samordne priser.

Den af Kommissionen påklagede »aftale« vedrører med andre ord et varigt foretagende eller kompagniskab mellem producenter med henblik på at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen på LdPE-markedet i en årrække.

Aftalen var en uafbrudt aftale, og den omstændighed, at nogle producenter muligvis deltog mindre hyppigt i møderne end andre, eller i mangel af bevis ikke kan påvises at have gennemført prisinitiativerne, ændrer intet ved den konklusion, at de var engageret i et fælles forehavende.

Det centrale i den foreliggende sag er, at producenterne i en lang periode gik sammen om at nå et fælles, ulovligt mål, og de enkelte deltagere må bære ikke blot ansvaret for den direkte rolle, de selv spillede heri, men også deres del af ansvaret for driften af kartellet som helhed.

3. *Samordnet praksis*

(39) Kommissionen skønner således, at driften af kartellet udgør en »aftale« efter artikel 85, stk.1.

Artikel 85, stk. 1, omtaler såvel »aftaler« som »samordnet praksis«, men der kan forekomme tilfælde (særlig i forbindelse med et kompliceret og længe bestående kartel med talrige deltagere), hvor de hemmelige arrangementer opviser visse elementer af begge former for forbudt samarbejde.

Samordnet praksis er en form for samarbejde mellem virksomheder, der, uden at være nået til det stadium, hvor der indgås en egentlig aftale, bevidst erstatter den risiko, der er forbundet med konkurrence, med et praktisk samarbejde.

(40) Det særskilte begreb »samordnet praksis« blev medtaget i Traktaten for at forhindre, at virksomheder omgår artikel 85, stk. 1, ved at foretage en form for konkurrencebegrænsende samordning, der ikke kan betragtes som en endelig aftale, (f.eks.) ved i forvejen at underrette hinanden om, hvilken holdning de hver især vil indtage, således at hver enkelt part i sin kommercielle adfærd kan handle ud fra sin viden om, at konkurrenterne vil følge samme adfærd, jf. EF-Domstolens dom af 14. juli 1972, Imperial Chemical Industries Ltd mod Kommissionen, Sag 48/69 (Sml. 1972, s. 619).

I sin senere dom af 16. december 1975 i sagen vedrørende Det Europæiske Sukkerkartel — Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, forenede sager 40 til 48, 50, 54 til 56, 111 og 114/73 (Sml. 1975, s. 1663) statuerede Domstolen i en udvidet fortolkning af begrebet »samordnet praksis«, at der kriterier, Domstolen i sin retspraksis har fastlagt for samordning og samarbejde, og som på ingen måde kræver, at der forefindes en egentlig plan, skal fortolkes i lyset af det princip, der er indeholdt i Traktatens konkurrencebestemmelser, nemlig at enhver erhvervsdrivende uafhængigt skal fastlægge den kommercielle politik, han agter at føre på markedet. Selv om dette krav om uafhængighed ikke berøver de erhvervsdrivende retten til at foretage de nødvendige tilpasninger til deres konkurrenters konstaterede eller forventede adfærd, forhindrer det dog kategorisk enhver direkte eller indirekte kontakt mellem erhvervsdrivende, som har til formål eller til følge enten at påvirke en aktuel eller potentiel konkurrents markedsadfærd eller at informere en sådan konkurrent om den markedsadfærd, som man har besluttet sig til — eller overvejer — selv at følge.

Hemmelig adfærd, som ikke har form af en aftale, kan således også være omfattet af artikel 85.

(41) På grundlag af Domstolens definition af »samordnet praksis« må også BP, Monsanto og Shell siges at være inddraget, fordi de, til trods for at de opererede i periferien af kartellet, alligevel samarbejdede med det og bevidst tilsluttede sig kartellets overordnede mål. Deres kontakter med kartellet må have sat dem i stand til både at tilpasse deres egen markedsadfærd efter de andre deltageres og sætte de andre i stand til at tage hensyn til deres hensigter.

Betydningen af begrebet samordnet praksis beror i mindre grad på en sondring mellem dette begreb og begrebet »aftale« end på en sondring mellem de former for hemmelige aftaler, der er omfattet af artikel 85, stk. 1, og simpel parallel adfærd, der ikke er forbundet med nogen samordning. I denne sag er det derfor ikke væsentligt at fastlå de hemmelige arrangementers præcise karakter.

4. *Aftalens formål og følger*

(42) Blandt konkurrencebegrænsende aftaler nævnes i artikel 85, stk. 1, udtrykkeligt aftaler, der går ud på direkte eller indirekte at fastsætte salgspriser eller opdele markeder mellem producenter, hvilket netop er de vigtigste kendetegn ved den her omhandlede aftale.

I den foreliggende sag var hovedformålet ved indførelsen af systemet med regelmæssige møder og den uafbrudte hemmelige samordning mellem producenterne at skabe en permanent ordning for kontrol med solgte mængder og at opnå samordnede prisforhøjelser.

Ved at planlægge fælles foranstaltninger i form af prisinitiativer med fastsættelse af målpriser, som skulle træde i kraft på et aftalt tidspunkt, søgte producenterne at eliminere den risiko, der ville have været forbundet med ensidige prisforhøjelser.

Mængdekontrollen havde også til formål kunstigt at skabe markedsvilkår, der kunne danne grundlag for prisforhøjelser, og var dermed uadskilleligt forbundet med prisinitiativerne.

Producenternes bestræbelser på at nå disse mål var rettet mod LdPE-markedets organisation, idet de søgte at erstatte markedskræfternes fri spil med et institutionaliseret og systematisk hemmeligt samarbejde mellem producenter, som kunne sidestilles med et kartel.

(43) Kommissionen er udmærket klar over forholdene i branchen, særlig at de fleste producenters LdPE-aktiviteter i en længere periode var tabgivende, og at prisinitiativerne ofte kun skulle holde takt med de stigende priser på udgangsmaterialer.

Disse betragtninger ændrer imidlertid intet ved det forhold, at aftalen havde et konkurrencebegrænsende formål.

Hvis konkurrencevilkårene på et givet produktområde (f.eks. hvor der findes et stort antal leverandører) er sådanne, at det er vanskeligt for producenterne at operere med overskud, ligger løsningen ikke i et hemmeligt samarbejde mellem producenterne om forhøjelse af priserne. I denne forbindelse må i særdeleshed Montedisons argument om, at hvis der fandt møder sted, var de foranlediget af branchens ønske om at sikre »loyal konkurrence« (dvs. hindring af tabgivende prisnedsættelser), afvises.

At der forekom sådanne prisnedsættelser, kan i intet tilfælde begrunde en tilsidesættelse af Fællesskabets konkurrenceregler, jf. Domstolens dom af 17. januar 1984, VBVB og VBBB mod Kommissionen, forenede sager 43/83 og 63/83 (Sml. 1984, s. 63).

(44) I betragtning af aftalens åbenlyst konkurrencebegrænsende formål er det ikke strengt nødvendigt, at der påvises negative følger for konkurrencen.

Da der ikke foreligger prisinstrukser fra flertallet af producenternes side, har Kommissionen ikke forsøgt at påvise, at alle producenternes foretog ensartede og samtidige forhøjelser af listepriserne i den af denne beslutning omfattede periode. Man kan desuden kun gisne om, hvorvidt prisniveauerne på længere sigt ville have været betydelig lavere, hvis der ikke havde været et hemmeligt samarbejde.

Kommissionen kan dog ikke godtage visse producenters påstand om, at deres arrangementer var fuldstændig uden indflydelse på konkurrencen.

(45) For det første — og helt bortset fra hvilke resultater de samordnede prisinitiativer gav — iværksatte producenterne en vedvarende ordning for tilsyn med deres individuelle handlinger som led i, hvad de forstod som gensidig solidaritet.

For det andet bevirkede branchens fastsættelse af europæiske »mål«-priser, at markedskræfternes frie spil i etableringen af et konkurrencedygtigt prisniveau blev begrænset. Under normale omstændigheder ville de førende producenter, såfremt udbuds- og efterspørgselsvilkårene talte for en prisforhøjelse, teste markedet med forskellige prisniveauer, og markedet ville med tiden stabilisere sig på et passende niveau. Når der fastsættes en enkelt »mål«-pris, eller listepris, begrænses eller hindres denne proces. I denne sag begrænsede fastsættelsen af en enkelt »liste«- eller »reference«-pris kundernes forhandlingsmuligheder. Eventuelle rabatter eller særvilkår ville stadig blive indrømmet på grundlag af listeprisen.

For det tredje steg de faktiske priser til målniveauerne i takt med de fleste påviste prisintiativer. Selv om producenterne ikke helt nåede prismålene, blev mange af de dokumenterede initiativer betragtet som en succes, enten fordi de bremsede en faldende tendens eller medførte betydelig højere priser. Det fremgår dog af producenternes interne rapporter, at prisinitiativernes succes eller fiasko i vid udstrækning afhang af faktorer, som de ikke havde nogen kontrol over. I betragtning af de særlige kendetegn ved markedet, ville det være formålsløst at forsøge at gennemføre samordnede prisinitiativer, medmindre markedsforholdene tillod en stigning. Det er dog usandsynligt, at producenterne, såfremt arrangementerne som påstået var fuldstændig virkningsløse, ville have fortsat med deres regelmæssige møder og samordnede prisinitiativer i godt otte år.

Hvad endelig angår kvotaordningen, fremgår det af oplysninger, som Kommissionen er i besiddelse af, at der langt fra blot er tale om et fremsat forslag, som aldrig blev fulgt op, men at der i realiteten blev indført kvotaarrangementer, om end med visse ændringer eller afvigelser fra de »ideelle« andele, og at der under møderne blev ført omhyggeligt tilsyn hermed.

5. Påvirkning af handelen mellem medlemsstater

(46) Aftalen mellem LdPE-producenterne kunne mærkbart påvirke samhandelen mellem medlemsstater.

I den foreliggende sag omfattede den hemmelige aftale samtlige medlemsstater og dækkede praktisk taget al handel i Fællesskabet med dette vigtige industriprodukt. De fleste producenter leverer produktet overalt i EF, og den manglende balance mellem udbud og efterspørgsel på de forskellige nationale markeder medfører en betydelig handel mellem medlemsstaterne.

De fastsatte målpriser må have fordrejet mønstret i handelsstrømmene mellem medlemsstaterne og den indvirkning på priserne, som skyldes forskelle mellem producenternes effektivitet. De arrangementer, der skulle begrænse såkaldt »kundevandring« — gennem afvisning af kunder eller henvendelser — sigtede klart på at hindre udviklingen af nye forretningsforhold.

Ordningen med mængdekontrol synes ikke at have været forbundet med en yderligere eksplicit opdeling i kvoter for hver af medlemsstaterne. Men selve denne bundethed ville begrænse de konkurrencemuligheder, en producent rådede over. Desuden er det sandsynligt, at producenterne udvekslede oplysninger om deres salg på »nationalt« plan på lokale møder. Den sondring, der somme tider foretages i dokumenterne mellem »nationale« eller »indenlandske« producenter og importører, er også et tydeligt tegn på, at der var tale om særskilt behandling på nationalt grundlag.

6. Kompetence

(47) EØF-Traktatens artikel 85 finder anvendelse på konkurrencebegrænsende aftaler, der kan påvirke samhandelen mellem medlemsstater, selvom de implicerede virksomheder har hovedsæde uden for Fællesskabet.

I den foreliggende sag samordnede disse virksomheder ikke blot deres praksis indbyrdes, men deltog også sammen med producenter etableret i EF i en meget bredere aftale om begrænsning af konkurrencen inden for Fællesskabet (1).

(1) Kartellets aktiviteter vedrørende LdPE-salg uden for EF berøres ikke af denne beslutning.

DOW er et amerikansk ejet selskab, men det er en af de største LdPE-virksomheder i EF, og dets europæiske LdPE-produktionsfaciliteter ligger i Nederlandene og i Spanien.

Den omstændighed, at Chemie Holding, Neste OY og Statoil har deres LdPE-produktion og deres vigtigste forretningscentre uden for Fællesskabet, ændrer intet ved deres ansvar for aftaler, som gennemføres inden for EF. Fællesskabet er et vigtigt marked for alle disse producenter ot tegner sig for mellem en fjerdedel og halvdelen af deres samlede LdPE-aktiviteter.

(48) Frihandelsoverenskomsten mellem Det Europæiske Økonomiske Fællesskab på den ene side og Østrig, Finland og Norge på den anden side er ikke til hinder for anvendelsen af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, på østrigske, finske eller norske producenter, i det omfang aftalerne blev gennemført inden for EF, jf. Domstolens dom af 27. september 1988 i Ahlström Osakeyhtiö m.fl. mod Kommissionen, forenede sager 89, 104, 114, 116, 117 og 125 til 129/85.

I Repsols tilfælde udelukker den omstændighed, at beviset for dets deltagelse vedrører perioden før Spaniens tiltrædelse af Fællesskabet, ikke anvendelsen af artikel 85. Det er muligt (som Repsol påstår), at de spanske producenter hovedsagelig forsøgte at beskytte deres nationale marked. Repsols salg til Fællesskabet voksede imidlertid betydeligt mellem 1982 og 1984. I det omfang Repsols deltagelse i kartellet påvirkede konkurrencen inden for Fællesskabet, finder EF's konkurrenceregler anvendelse.

7. *Identificering af virksomhederne*

(49) I den af denne beslutning omfattede periode undergik den vesteuropæiske petrokemiske industri — herunder LdPE-sektoren — en gennemgribende rationalisering, som blev støttet af Kommissionen.

Visse virksomheder overdrog som led i rationaliseringsprogrammer deres LdPE-aktiviteter til konkurrenter, men opererer stadig i den petrokemiske sektor. I andre tilfælde er der i en gruppering af industrivirksomheder foretaget en væsentlig omlægning af selskabsstrukturen.

Det særlige problem i nærværende sag med hensyn til anvendelsen af Fællesskabets konkurrenceregler er, hvorvidt en virksomhed, der består i dag, efter denne omstrukturering kan holdes ansvarlig for en forgængers deltagelse i kartellet.

EF's konkurrenceregler vedrører virksomheder, og begrebet »virksomhed« er ikke identisk med begrebet juridisk person i henhold til national ret. Udtrykket »virksomhed« er ikke defineret i Traktaten. Det kan betegne enhver enhed, der udøver kommerciel virksomhed, og kan for en større industrikoncerns vedkommende (afhængigt af omstændighederne) betegne et moderselskab eller et datterselskab eller den økonomiske enhed, der dannes af moderselskab og datterselskab tilsammen.

Hvor en producent har undergået en reorganisering eller afhændet sine LdPE-interesser, er hovedopgaven:

i) at identificere den »virksomhed«, som begik overtrædelsen,

ii) at fastslå om denne virksomhed i det væsentlige stadig eksisterer, eller om den er blevet opløst.

Spørgsmålet om en virksomheds identitet skal afgøres på grundlag af fællesskabsretten, og ændringer i organisation i henhold til national selskabsret er ikke afgørende.

Det er således irrelevant, at en virksomhed har solgt sine LdPE-aktiviteter til andre; køberen overtager ikke af denne grund sælgerens ansvar for dennes deltagelse i kartellet. Hvis den virksomhed, som begik overtrædelsen, fortsat eksisterer, er den trods overdragelsen fortsat ansvarlig herfor.

Hvis selve den virksomhed, som begik overtrædelsen, derimod er blevet overtaget af en anden producent, følger ansvaret med og påhviler den fusionerede enhed.

Det er ikke nødvendigt at bevise, at den erhvervende virksomhed selv har fortsat eller fulgt den ulovlige adfærd. Det afgørende er, hvorvidt der består en økonomisk og funktionel kontinuitet mellem den virksomhed, som oprindelig begik overtrædelsen, og den virksomhed, som den er blevet optaget i.

(50) Atochem overtog sit søsterselskab ATO Chimie (som deltog i kartellet lige fra begyndelsen) den 30. september 1983 som led i reorganiseringen af den kemiske industri i Frankrig. Indtil da var Atochem kendt under navnet Cloe Chimie, men overtog ved fusionen sit navn fra ATO. Det var udtrykkeligt fastsat i forbindelse med overtagelsen, at Atochem skulle overtage ATO's status som selvstændig juridisk person under det nye navn, men hovedspørgsmålet i henseende til EF's konkurrenceregler er dog virksomhedens funktionelle og økonomiske kontinuitet snarere end spørgsmålet om dens juridiske identitet. Atochem har i realiteten videreført sin forgænger ATO Chimies økonomiske aktiviteter og deltog også efter reorganiseringen i 1983 stadig i kartellet.

Den østrigske statsejede kemiske sektor blev for nylig reorganiseret, og Chemie Linz, som er den virksomhed, der deltog i kartellet, ændrede sit navn til Chemie Holding AG. Som det nye navn antyder, fungerer det

nu som et finansielt holdingselskab. Den tidligere plast-afdeling blev overført til en virksomhed ved navn »Petrochemie Danubia GmbH«, hvori Chemie Holding nu kun besidder en tredjedel af aktierne. Trods de finansielle og organisatoriske ændringer består Chemie Linz (eller »Chemie Holding«) stadig som virksomhed og er den rette adressat for denne beslutning.

(51) Enichem er et selskab, bestående af virksomheder i den italienske statsejede kemiske sektor, som i kartelperioden har været genstand for fortsatte organisatoriske ændringer. Fra og med 1980 koordinerede ANIC, som er ENI-koncernens kemiske gren, de to andre virksomheder SIR's og Rumiancas salg og forretningsaktiviteter. Den 1. januar 1982 blev ANIC's, SIR's og Rumiancas aktiviteter inden for termoplast samlet i Enoxy, i hvilket ENI og den amerikanske oliekoncern Occidental Petroleum hver ejede 50 % af aktierne. Efter kun et år blev Enoxy-partnerskabet opløst, ved at ENI overtog Occidentals aktiepost. ENI-koncernen blev herved eneejer af foretagendet, som nu indgår som en del af Enichem. Uanset de forskellige former for reorganisering, er den funktionelle og økonomiske kontinuitet mellem ANIC, Enoxy og Enichem (som deltog under eget navn i kartellet fra og med 1983) en sådan, at de må betragtes som samme »virksomhed« i henseende til artikel 85. (Kommissionen holder dog ikke Enichem ansvarlig for SIR's eller Rumiancas eventuelle deltagelse forud for 1980).

Montedison overdrog sine LdPE-aktiviteter til Enichem ved udgangen af 1983, men består fortsat som virksomhed. Afhændelsen af disse aktiviteter ændrer intet ved Montedisons ansvart i henseende til artikel 85.

(52) Neste OY består af to tidligere uafhængige producenter, som deltog i kartellet, nemlig Pekema (Finland) og Unifos (Sverige). Pekema var inddraget i planlægningen af kartellet i 1976. Fra og med 1978 blev det kontrolleret af Neste OY (91,5 % af aktierne) og optrådte som dettes distributør; fra og med 1981 havde det i realiteten direktøren for Nestes plast-afdeling som administrerende direktør. I 1983 erhvervede Neste OY de resterende aktier i Pekema, og i november 1985 fusionerede de to virksomheder officielt.

Unifos, der er angivet som deltager i møderne, ejedes tidligere af Kemanobel AB, Sverige (50 %) og Union Carbide Corporation (50 %). Unifos blev overtaget af Neste OY-koncernen i april 1984 og hedder nu Neste Polyeten AB. Havde en sådan overtagelse ikke fundet sted, ville Kommissionen have rettet sine klagepunkter til Unifos (frem for moderselskaberne Union Carbide og Kemanobel), eftersom det synes at have fungeret som en selvstændig »virksomhed«. Unifos indgår nu som en integrerende del af Neste OY-koncernen, og dets regnskaber er konsolideret i koncernens regnskaber. Beslutningen er derfor rettet til Neste OY for så vidt angår Unifos' deltagelse i kartellet både før og efter overtagelsen.

(53) Repsol er et nyt navn for Nueva Alcudia, der blev dannet i 1986 ved fusion af EMP's fire petrokemiske datterselskaber, hvoraf et, der også hed Alcudia, deltog i kartellet. Den officielle fusion af de fire datterselskaber betyder ikke, at det oprindelige Alcudia fritages for sit ansvar, og denne beslutning rettes derfor til Repsol.

Statoil fralægger sig ethvert ansvar for Saga Petrokjemis eventuelle deltagelse i kartellet. Indtil 1984 ejede IS Norpolefin polyethylenforarbejdningskapaciteten i den norske petrokemiske industri (et partnerskab på lige fod med Norsk Hydro, Statoil og Saga Petrokjemi), men Saga Petrokjemi var ansvarlig for driften af fabrikken og markedsføringen af produkterne. Saga Petrokjemi har haft forskellige ejere, men den 1. januar 1984 ophørte det med at eksistere som retlig enhed og blev optaget i Statoil som dettes petrokemiske afdeling. Statoil udøver nu nøjagtig samme funktioner som Saga Petrokjemi tidligere, og Statoil har i sine offentlige tilkendegivelser understreget kontinuiteten mellem Saga Petrokjemi og den nye afdeling. Der foreligger bevis (i form af CdF-dokumentet for 1983—1984, jf. nr. 19) for, at Statoil efter overtagelsen fortsatte med at deltage i kartellet, men dette er ikke den afgørende faktor. Det vigtigste er, at den »virksomhed«, som begik overtrædelsen, fortsat består, om end nu som en afdeling af en større enhed. Statoil har videreført Saga Petrokjemis økonomiske aktiviteter og bibeholdt dets grundlæggende funktioner (jf. Kommissionens beslutning 86/398/EØF i sag IV/31.149-Polypropylen [1]). Denne beslutning er derfor rettet til Statoil.

(54) Tilfældet Union Carbide Corporation (som ikke er inddraget i denne procedure) kræver særlig omtale. I planlægningsdokumenterne af 1976 blev det foreslået, at en repræsentant for Union Carbide skulle deltage i »ekspert«-gruppen. På det tidspunkt fremstillede to helejede datterselskaber under Union Carbide (UCC i Belgien og BXL i Det Forenede Kongerige) LdPE ligesom Unifos (50:50 Union Carbide/Kemanobel). Der foreligger dog ikke noget bevis på, at Union Carbide faktisk deltog i møderne; ICI har som deltager kun angivet Unifos, som synes at være blevet drevet som en uafhængig virksomhed. Union Carbide trak sig ud af sit direkte engagement i den vesteuropæiske LdPE-sektor ved udgangen af 1978, men
beholdt sine 50 % af aktierne i Unifos. Det kan ikke udelukkes, at Union Carbide forud herfor faktisk

[1] EFT nr. L 230 af 18. 8. 1986, s. 1.

repræsenterede UCC Belgium, BXL og Unifos i kartellet. Kommissionen vil derfor ikke tilskrive BP noget ansvar for BXL's eventuelle deltagelse forud for overtagelsen. På samme måde anses Unifos for først at have deltaget i kartellet fra det tidspunkt, hvor Union Carbide trak sig ud af sit direkte engagement i LdPE-sektoren i Europa i slutningen af 1978.

8. *Beslutningens rette adressater*

(55) Selv om definitionen af begrebet virksomhed som genstand for EF's konkurrenceregler ikke afhænger af selskabsretten, er det med henblik på håndhævelsen af disse regler altid nødvendigt at identificere en enhed, der har status som juridisk person. Der vil kunne opstå store vanskeligheder med inddrivelse af en bøde i henhold til EØF-Traktatens artikel 192, hvis beslutningen ikke rettes til en retlig enhed. Hvis der er tale om en stor industrikoncern, er det derfor normalt at rette en beslutning til koncernens holdingselskab eller »hovedsæde«, også hvis selve virksomheden består af den enhed, der udgøres af moderselskabet og alle dets datterselskaber.

Enichem og Montedison hævder, at eventuelle beslutningers rette adressat må være det datterselskab i koncernen, som har det løbende ansvar for termoplast-aktiviteterne. Kommissionen bemærker dog, at ansvaret for markedsføring i begge tilfælde blev delt med andre virksomheder i samme koncern. F.eks. er Enichem Anic SpA ansvarlig for Enichems salg af LdPE i Italien, medens dets internationale markedsføringstransaktioner ledes af Enichem International SA, der er etableret i Zürich, og LdPE-salget i de enkelte medlemsstater varetages af det pågældende nationale datterselskab af Enichem. Kommissionen finder det derfor rimeligt at rette denne beslutning til det ledende holdingselskab i Enichem- og Montedison-koncernerne.

(56) Royal Dutch/Shell-koncernen giver anledning til særlige problemer, fordi den består af et stort antal virksomheder, i hvilke koncernens to holdingselskaber Royal Dutch og Shell ejer henholdsvis 60 % og 40 % af interesserne. Der findes ikke noget enkelt selskab, som kan betegnes som koncernhovedkvarter, og til hvilket det ville være rimeligt at rette en beslutning. Shell International Chemical Company Ltd (»SICC«) er et »serviceselskab«, der har ansvaret for samordning og strategisk planlægning af koncernens aktiviteter inden for termoplast, og selvom de forskellige »operative« selskaber inden for den kemiske sektor tilsyneladende har udtalt selvstændighed i ledelseshenseende, udgør SICC »centret« for Shells aktiviteter i den kemiske sektor. I nærværende sag var det SICC, som stod i kontakt med kartellet gennem ICI, selv om det var det lokale operative selskab, som deltog i de lokale møder i Det Forenede Kongerige. Shell International Chemical Company Ltd betragtes i kraft af dets overordnede ansvar for planlægning og samordning af Shell-koncernens aktiviteter inden for termoplast af Kommissionen som værende den rette adressat for denne beslutning.

(57) DOW hævder, at den virksomhed i DOW-koncernen, som er genstand for nærværende procedure, er DOW Europe SA, som leder koncernens europæiske transaktioner fra Horgen, Schweiz. Senere under den mundtlige høring nævnte det også DOW AG, som er den virksomhed, der ejer datterselskaberne i EF, som alternativ adressat for en eventuel beslutning.

Trods den betydelige funktionsmæssige selvstændighed, som The DOW Chemical Company tillader i de regionale transaktioner uden for De Forenede Stater (Mellemamerika og Sydamerika, Europa osv.), udgør de alle en del af DOW-foretagendet, og deres finansielle resultater er konsolideret i koncernens. Direktøren for DOW Europe er vicedirektør i The DOW Chemical Company og medlem af dets bestyrelse. Derfor rettes denne beslutning til det amerikanske moderselskab — som i sidste ende ejer samtlige DOW-datterselskaber i Vesteuropa.

9. *Rådets forordning (EØF) nr. 2988/74* [1]

(58) Flere producenter har fremført, at Kommissionen ved Rådets forordning (EØF) nr. 2988/74 er afskåret fra at pålægge dem bøder i relation til deres eventuelle deltagelse i det påståede kartel forud for november 1978.

Ifølge ovenstående forordning forældes adgangen til at pålægge bøder efter fem år. Forældelsesfristen regnes fra den dag, overtrædelsen er begået, og i tilfælde af vedvarende eller gentagne overtrædelser regnes fristen fra den dag, overtrædelsen er ophørt. Forældelsesfristen kan afbrydes ved ethvert skridt, der foretages af Kommissionen med henblik på at foretage undersøgelser hos parter, der har deltaget i den formodede overtrædelse.

Det første skridt i den i forordningens artikel 2 anvendte betydning, som Kommissionen tog i denne sag, var undersøgelserne i henhold til artikel 14 i forordning nr. 17 den 21. november 1983.

Der vil således i henhold til forordning (EØF) nr. 2988/74 ikke kunne pålægges bøder for nogen overtrædelse, som ophørte forud for den 21. november 1978.

(12) EFT nr. L 319 af 29. 11. 1974, s. 1.

I det foreliggende tilfælde kan virksomheden dog ikke påberåbe sig forordningens bestemmelser [1]. For at forældelsesfristen kan gøres gældende, skal to indbyrdes forbundne betingelser være opfyldt: a) enhver retsstridig aftale eller praksis skal være endelig ophørt i november 1978, og b) nævnte aftale skal være helt adskilt fra enhver adfærd efter november 1978.

(59) Ingen af disse betingelser er opfyldt. For det første er der dokumenteret bevis for, at den plan, der omtales i 1976-arbejdsgruppens rapport, langt fra var skrinlagt i 1978 og fortsat fungerede i form af regelmæssige prisinitiativer i 1978 og i adskillige år derefter. For det andet kan det ikke accepteres, at virksomhedernes adfærd efter november 1978 ikke længere havde nogen forbindelse med den oprindelige plan, som blev udarbejdet i 1976. I betragtning af deres fælles målsætninger, og den omstændighed, at kartellet netop fungerede på den måde, som blev foreslået i planen, finder Kommissionen, at aftalen af 1976 og den senere påklagede adfærd indgår i samme vedvarende overtrædelse.

10. *Overtrædelsens varighed*

(60) Til trods for, at der allerede før forslaget af 1976 til en ny mødestruktur bestod hemmelige aftaler vedrørende LdPE, tager Kommissionen som udgangspunkt, at nærværende overtrædelse blev påbegyndt omkring september 1976.

Det var på det tidspunkt, at arbejdsgruppens rapport blev aflagt, og det er tydeligt, at det nye system med møder på to planer blev introduceret omkring denne tid.

Det er imidlertid ikke muligt med sikkerhed at fastslå, på hvilken dato de enkelte producenter begyndte at deltage i møderne. Flertallet af dem nægter — trods den overvældende bevisbyrde — ethvert kendskab til møderne.

Dokumentet af 1976 indeholder imidlertid oplysninger om, hvem der var involveret i planlægningen af de hemmelige arrangementer, og om de foreslåede medlemmer af »ekspert«-gruppen.

Saga (som senere blev Statoils petrokemiske afdeling) kom først ind på markedet i 1978. Med denne undtagelse og de særlige omstændigheder omkring BP og Neste OY/Unifos må samtlige virksomheder antages at have deltaget fra og med 1976.

(61) Til trods for, at der kun foreligger få enkeltheder om de forskellige møder, er det tydeligt, at kartellet fortsatte, efter at Kommissionen foretog sine første undersøgelser i LdPE-sektoren i slutningen af 1983.

Det hos CdF fremfundne dokument, viser, at der foregik en vis form for mængdekontrol eller -tilsyn, og at der blev udvekslet oplysninger i oktober 1984. Af Repsol-notatet fremgår det, at otte eller flere producenter planlagde møder så sent som i november 1984. I december 1985 underrettede Enichem Exxon om en planlagt prisforhøjelse i branchen under omstændigheder, der stærkt tyder på, at der fortsat bestod et hemmeligt samarbejde mellem Enichem og andre producenter.

I mangel af oplysninger fra producenternes side er det end ikke muligt at fastslå, om det hemmelige samarbejde — i den ene eller den anden form — nogensinde er bragt til ophør.

Fænomenet med »initiativer«, hvor flere producenter samtidig forsøger at hæve priserne til et bestemt niveau, omtales stadig i fagpressen. Selv om der ikke foreligger noget konkret bevis på kartelmøder, er det sandsynligt, som det fremgår af kontakterne mellem Enichem og Exxon, at sådanne initiativer må tilskrives en vedvarende gensidig solidaritet mellem producenter og ikke en tilfældighed.

Kommissionen vil imidlertid foretage en sondring mellem overtrædelsens varighed med henblik på fastsættelsen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og med henblik på at afgøre, om der skal rettes en henstilling i henhold til artikel 3 til virksomhederne om at bringe overtrædelsen til ophør.

B. Kommissionens forholdsregler og sanktioner

1. *Artikel 3 i forordning nr. 17*

(62) Konstaterer Kommissionen, at der foreligger en overtrædelse af artikel 85, kan den efter artikel 3 i forordning nr. 17 pålægge de deltagende virksomheder at bringe de konstaterede overtrædelser til ophør.

Alle virksomhederne har benægtet, at der er sket en overtrædelse af artikel 85. De fleste har — trods beviserne — afvist, at der på de regelmæssige møder overhovedet blev behandlet emner, som påvirkede konkurrencen. Andre har nægtet ethvert kendskab til møderne. Enkelte virksomheder har meddelt Kommissionen, at de har taget skridt til at sikre, at deres repræsentanter undgår at optage mistænkelige kontakter med konkurrenter, men det vides ikke, hvorvidt møderne eller i det mindste en vis kommunikation mellem virksomhederne om priser og mængder faktisk er ophørt.

[1] Med undtagelse af Union Carbide, som overdrog sine europæiske LdPE-aktiviteter til BP ved udgangen af 1978.

Det er derfor nødvendigt, at enhver beslutning indeholder et formelt krav om, at de virksomheder, som stadig opererer i LdPE-sektoren, bringer overtrædelsen til ophør og i fremtiden afstår fra at indgå nogen form for hemmelige aftaler, som har samme formål eller virkning.

2. *Artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17*

(63) I henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 kan Kommissionen ved beslutning pålægge virksomheder bøder på mindst tusind og højst en million ECU, idet sidstnævnte beløb dog kan forhøjes til 10 % af omsætningen i det sidste regnskabsår for hver af de virksomheder, der har medvirket ved overtrædelsen, såfremt de forsætligt eller uagtsomt har overtrådt bestemmelserne i artikel 85, stk. 1. Ved fastsættelsen af bødens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed.

De virksomheder, som denne beslutning er rettet til, overtrådte forsætligt artikel 85. De oprettede og opererede forsætligt med et hemmeligt og institutionaliseret system med regelmæssige møder med henblik på at fastsætte priser og mængdemål for et vigtigt industriprodukt. Flere af de berørte virksomheder — BASF, Hoechst, ICI — var allerede tidligere blevet pålagt bøder af Kommissionen for hemmeligt samarbejde i den kemiske industri (Dyestuffs — Kommissionens beslutning 69/243/EØF [1]).

Kommissionen har også taget hensyn til beviset for, at i det mindste Atochem, Bayer, CdF, DOW, DSM, Enichem og Pekema, (der består en vis tvivl med hensyn til BASF) fortsat var forsætligt engageret i hemmelige aftaler og mødeafholdelse i mindst et år efter, at Kommissionen indledte sine undersøgelser i november 1983. (Enichem vil ikke blive pålagt en yderligere bøde for sine aktiviteter indtil udgangen af 1985).

(64) Ved fastsættelsen af bødernes størrelsesorden har Kommissionen tillige taget hensyn til følgende:

— hemmelig samordning af priser og deling af markeder udgør i sagens natur alvorlige konkurrencebegrænsninger;

— LdPE er et vigtigt industriprodukt, der tegner sig for et årligt salg i Vesteuropa på over 3 000 mio ECU;

— de virksomheder, der medvirkede ved overtrædelsen, tegnede sig for ca. 90 % af dette marked;

— der var tale om et institutionaliseret hemmeligt samarbejde inden for rammerne af et system med regelmæssige kartelmøder, der havde til formål i alle enkeltheder at organisere LdPE-markedet;

— møderne blev afholdt i allerstørste hemmelighed.

Det accepteres dog som en formildende omstændighed ved fastsættelsen af bøderne, at de berørte virksomheder i en stor del af den periode, som denne beslutning vedrører, led betydelige tab i LdPE-sektoren.

Kommissionen har også taget hensyn til, at flertallet af virksomhederne allerede er blevet pålagt betydelige bøder for deres deltagelse i et andet kartel i termoplastsektoren (polypropylen) i stort set den samme som den af denne beslutning omfattede periode.

(65) Ved fastsættelsen af de bøder, der skal pålægges de enkelte virksomheder, har Kommissionen taget hensyn til, i hvilken grad de var inddraget, og (i det omfang den kan fastslås) til den rolle, som de hver for sig spillede i de hemmelige arrangementer, samt til deres relative betydning på LdPE-markedet.

Der kan dog ikke foretages nogen væsentlig sondring mellem de producenter, der deltog i møderne, på grundlag af deres egne eller andres opfattelse af omfanget af de enkeltes engagement i aftalerne. De enkeltes interesser kan have været varierende fra tid til anden, men samtlige producenter, der deltog i møderne var — uanset deres respektive betydning på markedet — inddraget i et fælles forehavende.

I Repsols tilfælde finder Kommissionen, at der kan pålægges en betydelig lavere bøde end for de andre producenters vedkommende til trods for dets deltagelse i kartelmøderne, i betragtning af det iberiske markeds »særskilte« karakter forud for Spaniens og Portugals tiltrædelse, Repsols »in-out«-ordning samt virksomhedens relativt ringe salg til Fællesskabet.

Ved fastsættelsen af bøden til Chemie Holding, Neste OY og Statoil tages der også hensyn til, at en stor del af deres samlede europæiske salg foregår uden for Fællesskabet. Det samme gælder DOW, til trods for at virksomheden er en af de førende LdPE-producenter, fordi ca. halvdelen af dens LdPE-salg foregik i Spanien, som indtil til 1986 ikke var medlem af Fællesskabet.

(66) Kommissionen vil også ved fastsættelsen af bødernes størrelse sondre mellem de fuldgyldige medlemmer af kartellet og dem, som kan siges kun at have opereret i yderkanten.

Shell og BP vil blive pålagt bøder, som afspejler, at de var inddraget i betydelig mindre grad end de producenter, som deltog i kartellets plenarmøder.

I Monsantos tilfælde finder Kommissionen, at det i betragtning af denne virksomheds periferiske engagement, dets ringe betydning som producent og det tidsrum på omkring syv år, som er forløbet mellem virksomhedens sidste deltagelse i lokale møder i Det Forenede Kongerige og indledningen af proceduren, vil være rimeligt kun at pålægge en beskeden bøde.

(67) I mangel af detaljerede oplysninger om producenternes deltagelse i møderne, er det umuligt med nøjagtighed at fastslå, på hvilket tidspunkt deres medvirken

[1] EFT nr. L 195 af 7. 8. 1969, s. 11.

til overtrædelsen er ophørt, hvis den overhovedet er det. I visse tilfælde — Hoechst og Montedison — kan deltagelse udelukkes, fordi de havde forladt LdPE-sektoren. I andre tilfælde — BP, ICI og muligvis Shell — kan deltagelsen i møder eller andre direkte kontakter udmærket være ophørt med indledningen af undersøgelserne i oktober 1983. Atochem, Bayer, CdF, DOW, DSM, Enichem og Neste OY's datterselskab Pekema var stadig aktivt involveret i et hemmeligt samarbejde i slutningen af 1984, hvilket også, om end i mindre omfang, var tilfældet med Repsol.

Kommissionen vil derfor ved fastsættelsen af bødernes størrelse lægge det forhold til grund, at de fleste involverede virksomheder deltog i overtrædelsen indtil november 1984 —

VEDTAGET FØLGENDE BESLUTNING:

Artikel 1

Atochem SA, BASF AG, BP Chemicals Ltd, Bayer AG, Chemie Holding AG, The DOW Chemical Company, DSM NV, Enichem SpA, Hoechst AG, Imperial Chemical Industries plc, Monsanto Company, Montedison SpA, Neste OY, Orkem SA (tidligere CdF Chemie SA), Repsol Quimica SA, Shell International Chemical Co Ltd og Statoil — Den Norske Stats Oljeselskap AS har overtrådt EØF-Traktatens artikel 85 ved i de perioder, der er angivet i denne beslutning, at have deltaget i en aftale og/eller samordnet praksis, der blev påbegyndt omkring september 1976, og hvorved de producenter, der leverer LdPE i EF, deltog i regelmæssige møder med henblik på at fastsætte »mål«-priser og målkvoter, planlægge samordnede initiativer til prisforhøjelser samt føre tilsyn med nævnte hemmelige aftalers funktion.

Artikel 2

De i artikel 1 nævnte virksomheder, som stadig opererer i LdPE-sektoren i EF, skal omgående bringe nævnte overtrædelse til ophør (såfremt dette ikke allerede er sket) og skal for fremtiden, hvad angår deres LdPE-aktiviteter, afstå fra enhver aftale eller samordnet praksis med samme eller lignende formål eller virkning, herunder enhver udveksling af sådanne oplysninger, der normalt betragtes som forretningshemmeligheder, og hvorved deltagerne direkte eller indirekte informeres om andre individuelle producenters produktion, leverancer, lagre, salgspriser, omkostninger eller investeringsplaner, eller hvorved de kan overvåge tilslutning til udtrykkelige eller stiltiende aftaler eller samordnet praksis vedrørende priser og markedsdeling i EF. Enhver udveksling af generelle oplysninger, som producenterne måtte deltage i vedrørende LdPE-sektoren, skal ske på en sådan måde, at der ikke meddeles oplysninger, hvoraf individuelle producenters adfærd kan udledes, og navnlig skal virksomhederne afstå fra indbyrdes at udveksle enhver yderligere oplysning af relevans for konkurrencen, der ikke er omfattet af en sådan ordning.

Artikel 3

For den i artikel 1 fastslåede overtrædelse pålægges nedenstående virksomheder følgende bøder:

i) Atochem SA: en bøde på 3 600 000 ECU;

ii) BASF AG: en bøde på 5 500 000 ECU;

iii) BP Chemicals Ltd: en bøde på 750 000 ECU;

iv) Bayer AG: en bøde på 2 500 000 ECU;

v) Chemie Holding AG: en bøde på 500 000 ECU;

vi) The DOW Chemical Company: en bøde på 2 250 000 ECU;

vii) DSM NV: en bøde på 3 300 000 ECU;

viii) Enichem SpA: en bøde på 4 000 000 ECU;

ix) Hoechst AG: en bøde på 1 000 000 ECU;

x) Imperial Chemical Industries (plc): en bøde på 3 500 000 ECU;

xi) Montedison SpA: en bøde på 2 500 000 ECU;

xii) Monsanto Company: en bøde på 150 000 ECU;

xiii) Neste Oy: en bøde på 1 000 000 ECU;

xiv) Orkem SA: en bøde på 5 000 000 ECU;

xv) Repsol Quimica SA: en bøde på 100 000 ECU;

xvi) Shell International Chemical Co Ltd: en bøde på 850 000 ECU;

xvii) Statoil — Den Norske Stats Oljeselskap AS: en bøde på 500 000 ECU.

Artikel 4

De i artikel 33 fatsatte bøder indbetales senest tre måneder efter meddelelsen af denne beslutning på følgende bankkonti:

Belgien (Monsanto)

(1) Nr. 426-4403003-54, (2) Nr. 426-4403001-52
Kredietbank
Agence Schuman
Rond Point Schuman 2
1040 Bruxelles

(1) Ved betaling i ecu.
(2) Ved betaling i national valuta.

(2) Nr. 310-0231000-32
Banque Bruxelles Lambert
Agence Europeenne
Rond Point Schuman 6
1040 Bruxelles

Tyskland (Bayer, BASF, Chemie Holding, Hoechst)

(1) Nr. 869/24/64910, (2) Nr. 262/00/64910
Sal. Oppenheim und Cie
Unter-Sachsenhausen 4
5000 Köln 1

Frankrig (Atochem, Orkem)

(1) Nr. 0007-729-106-5, (2) Nr. 0005-770-006-5
Société Générale
Agence Internationale
Direction de l'Etranger
Rue de la Paix 23
75002 Paris

Italien (Enichem, Montedison)

(1) Nr. 9130-707
Istituto Bancario San Paolo di Torino
Piazza San Carlo 156
10121 Torino

(2) Nr. 26952/018
Casse di Risparmio delle Provincie Lombarde
Via Bisceglie 120
20152 Milano

Det Forenede Kongerige (BP, ICI, Shell, Statoil)

(1) Nr. 59000204
Lloyds Bank Ltd
Overseas Centre
Paradise Street 38A
Birmingham B1 2AB

(2) Nr. 108.63.41
Lloyds Bank Ltd
International Division
Hay's Lane 1
London EC3P 3AB

Nederlandene (DOW, DSM)

(1) Nr. 54.16.99.369
Algemene Bank Nederland
Vijzelstraat 31
1000 EG Amsterdam

(2) Nr. 51.48.40.706
Algemene Bank Nederland
Kneuterdijk 1
2501 AP Den Haag

Spanien (Repsol)

(1) Nr. 94 000-278, (2) Nr. 137 004-270
Banco Espanol de Crédito
Departamento Extranjero
Paseo de la Castellana 7
28046 Madrid

(1) Ved betaling i ecu.
(2) Ved betaling i national valuta.

Efter udløbet af denne frist påløber der automatisk en rente svarende til den sats, som anvendes af Den Europæiske Fond for Monetært Samarbejde i dens transaktioner i ecu, på den første arbejdsdag i den måned, hvor denne beslutning blev vedtaget, forhøjet med 3,5 procentpoint, dvs. 11 %.

Ved betaling i valutaen i den medlemsstat, hvor den med henblik på indbetalingen anførte bank er beliggende, anvendes den gældende omregningskurs på dagen forud for indbetalingen.

Artikel 5

Denne beslutning er rettet til:

— Atochem SA, La Défence 10, Cedex 42, F 92091-Paris;

— BASF AG, Karl-Bosch-Str. 38, D-6700 Ludwigshafen;

— BP Chemicals Ltd, 76 Buckingham Palace Road, London SW1 OSU;

— Bayer AG, Bayerwerk, D-5090 Leverkusen;

— Chemie Holding AG,
  (1) St. Peter-Str. 25, A-4021 Linz;
  (2) c/o Chemie Linz Italia, via Mascheroni 19, I-20145, Milano;

— The DOW Chemical Company,
  (1) 2030 Willard H. Dow Center, Midland, Michigan 48674, Amerikas Forenede Stater,
  (2) c/o DOW Chemical (Nederland) BV, (Benelux) PO Box 48, NL-4530 AA Terneuzen;

— DSM NV, PO Box 65, NL-6400 Heerlen;

— Enichem SpA, Piazza Boldrini 1, I-20097 San Donato-Milanese;

— Hoechst AG, Postfach 80 03 20, D-6230 Frankfurt am Main;

— Imperial Chemical Industries plc, Imperial Chemical House, Millbank, GB-London SW1 P 3JF;

— Monsanto Company,
  (1) 800 N Lindbergh Blvd, St. Louis MO.63167 Amerikas Forenede Stater
  (2) c/o Monsanto Europe SA, Ave. de Tervuren 270-272, B-1150 Bruxelles;

— Montedison SpA, Via Rosellini 15—17, I-20124 Milano;

— Nesto OY,
  (1) Kielaniemi, SF-02150 Espoo 15, Finland,
  (2) c/o Neste Chemicals Benelux BV, Wilhelminasingel 19, NL-4818 AC Breda

— Orkem SA, (tidligere CdF Chimie SA), Tour Aurore, Place des Reflets, F-92080 Paris-La-Defense 2, Cedex 5;

— Repsol Quimica SA, Juan Bravo 3, E-28006 Madrid;

— Shell International Chemical Company Ltd, Shell Centre, GB-London SE1 7PG;

— Statoil — Den Norske Stats Oljeselskap AS,
(1) N-3960 Stathelle, Norge
(2) c/o Statoil (UK) Ltd, 25—29 Queen Street Maidenhead, GB-Berks SL6 1NB.

Denne beslutning kan tvangsfuldbyrdes i henhold til EØF-Traktatens artikel 192.

Udfærdiget i Bruxelles, den 21. december 1988.

På Kommissionens vegne
Peter SUTHERLAND
Medlem af Kommissionen

BILAG

TABEL 1

LdPE: Identificerede prisinitiativer

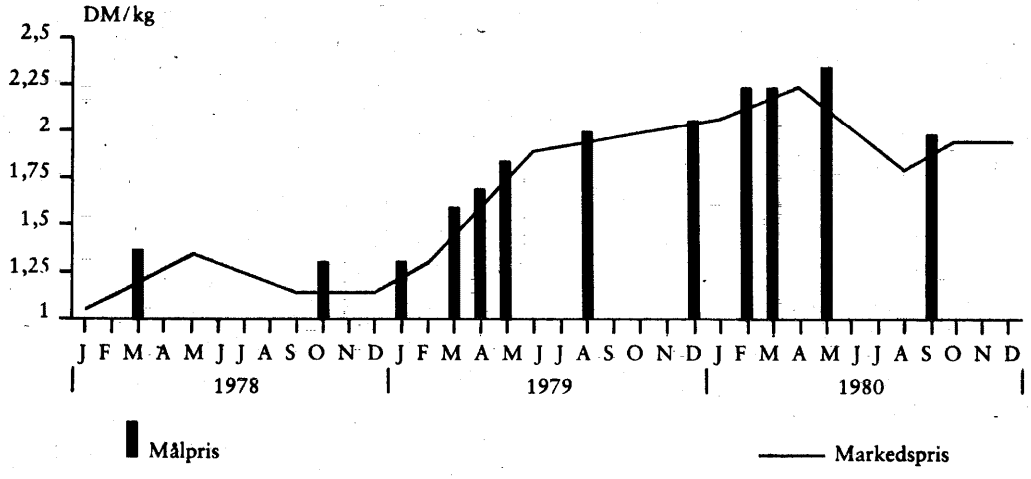
(DM/kg)

Dato	Gældende markedspris	Målpris
1. maj — 1. oktober 1976	1,55 (maj)	1,70
1. marts 1978	1,05	1,38
1. oktober 1978	1,15	1,30
1. januar 1979	1,15	1,35
1. marts/1. april/1. maj 1979	± 1,30	1,60 (1. marts) 1,70 (1. april) 1,85 (1. maj)
1. august 1979	1,90	2,00 til 2,05
1. december 1979	—	2,07 til 2,12
1. februar 1980	2,07	2,30 til 2,35
1. maj 1980	2,25	2,35 til 2,40
1. september 1980	1,80	1,95 til 2,00
1. januar/1. februar 1981	1,95 (december)	2,15 til 2,20 (1. januar) 2,25 til 2,30 (1. februar)
1. maj 1981	2,25	2,40 til 2,45
1. juli 1981	2,10	2,15 til 2,20
1. september 1981	1,95	2,25 til 2,30
1. oktober 1981	2,10	2,20 til 2,25
1. november 1981	—	2,40 til 2,45 (senere ændret)
1. november 1981	2,00	2,10 til 2,15
1. januar 1982	2,00	2,10 til 2,15
1. februar 1982	2,00 til 2,10	2,20 til 2,25
1. maj 1982	1,75	1,90 til 1,95
1. juni 1982	—	2,00 til 2,05
1. september 1982	1,70 til 1,75	1,90 til 2,00
1. januar 1983	1,75	1,80 1,90 (februar)
1. maj 1983	1,60 til 1,65	1,75 til 1,80 (maj) 1,80 til 1,85 (juni)
1. juli 1983	1,75 til 1,85	1,90 til 1,95
1. august 1983	1,90	2,00 til 2,05 (1. august) 2,25 til 2,30 (1. september) 2,35 til 2,40 (1. oktober)
1. januar 1984	2,35 til 2,40	—
1. maj 1984	2,25	2,30 til 2,35
1. september 1984	1,95	2,15

TABEL 2a

LdPE: General purpose film grade

Markedspris/målpris (januar 1978 til december 1980)

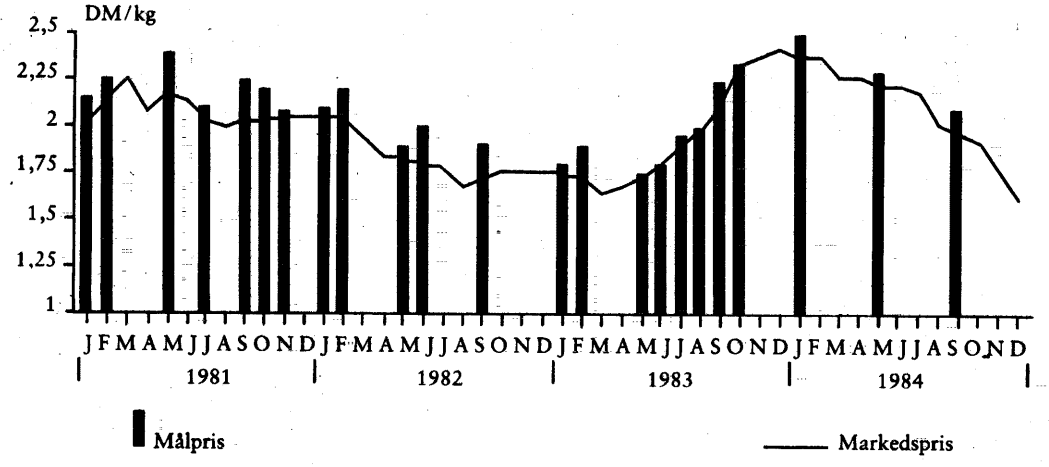

Kilde: Technon; producenternes dokumenter.

TABEL 2b

LdPE: General purpose film grade

Markedspris/målpris (januar 1981 til december 1984)

Kilde: Technon; producenternes dokumenter.